

STORTINGET

Innst. 462 S

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Prop. 120 S (2021–2022)

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2022 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppkjøret 2022)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Regjeringen har fremmet en proposisjon med forslag til jordbruksoppkjøret for 2022 basert på jordbruksavtalen for 2022–2023, inngått 16. mai 2022 mellom staten, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Jordbruksoppkjøret gjelder bevilgninger over statsbudsjettets kap. 1150 for kalenderåret 2022 og 2023 og endringer og omdisponeringer innenfor rammen for 2022. Videre omfatter oppkjøret målpriser for perioden 1. juli 2022 til 30. juni 2023.

Kapittel 1–5 i proposisjonen gjennomgår premissgrunnlaget for forhandlinger om ny jordbruksavtale. I kapittel 2 omtaler departementet gjennomføringen av forhandlingene med avsnitt om jordbrukets krav og statens tilbud. Kapittel 3 omtaler utviklingen i jordbruket. Utviklingen i foredlings- og omsetningsleddet er omtalt i kapittel 4 i proposisjonen. Importvernet og internasjonale forhold er beskrevet i kapittel 5. I kapittel 6 gjengir departementet hovedtrekkene i oppkjøret, og kapittel 7 går nærmere inn på noen sentrale politikkområder. Kapittel 8 omtaler overførte og innsparte midler, og forslag til omdisponering av disse, samt detaljerte forslag til bevilgninger på de enkelte ordningene i 2023.

1.1.1 DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN OG UTVIKLINGEN I NORSK ØKONOMI

Departementet peker i pkt. 1.7 i proposisjonen på at det går svært godt i norsk økonomi, og den økonomiske veksten er sterk. Husholdningenes etterspørsel har tatt seg markert opp. Bedriftene melder om økt mangel på arbeidskraft, og lønns- og prisveksten er tiltakende. Russlands invasjon av Ukraina har utløst en humanitær krise. Krisen treffer også norsk økonomi, men utslagene i aktiviteten ser ut til å bli nokså små. Økte råvarepriser gir høyere eksportinntekter, men også høyere inflasjon og lavere kjøpekraft. Den økte usikkerheten i finansmarkedene har gått sammen med en nedgang i verdien av Statens pensjonsfond utland.

Tilbakeslaget som fulgte utbruddet av koronapandemien, varte kortere enn det man har sett ved tidligere tilbakeslag i norsk økonomi. Utviklingen i arbeidsmarkedet har overrasket positivt gjennom høsten og vinteren. Sysselsettingen har tatt seg markert opp mens arbeidsledigheten nærmer seg de lave nivåene vi så forut for den internasjonale finanskrisen i 2008.

Norges Bank har økt styringsrenten og oppjustert prognosen for renten fremover. Norsk økonomi er i en høykonjunktur med høy sysselsetting og svært lav arbeidsledighet. I en slik situasjon er det viktig at den økonomiske politikken strammes til i tide. Hvis ikke, kan det føre til tiltakende lønns- og prispress som kan gi opphav til økte renter, høyere arbeidsledighet og lavere sysselsetting.

Krigen i Ukraina bidrar til usikkerhet om utviklingen i norsk og internasjonal økonomi. Det er svært uklart hvor lenge både krigen og sanksjonene mot Russland vil vare og hvordan disse vil påvirke energi- og råvaremarkedene fremover. Det er også usikkerhet om hvor

lenge og i hvilken grad produksjonen vil preges av flaskehalsene som har oppstått etter koronapandemien.

1.2 Utviklingen i jordbruket

For jordbrukere som selvstendig næringsdrivende er det mange forhold som påvirker inntektene og den løpende tilpasningen det enkelte år. Næringen vil oppleve årlige svingninger, f.eks. i avlinger og markedsforhold, også under ellers stabile politiske rammer. Dette ble særlig tydelig i 2018 da den tørre våren og sommeren hadde store konsekvenser for avlingene, i 2020 og 2021 da koronapandemien medførte delvis stans i grenshandelen og innreiserestriksjoner i de fleste land, og i løpet av høsten og vinteren 2021 da kostnadene på vesentlige innsatsfaktorer i jordbruket steg kraftig.

Jordbruket er en kapitalintensiv næring med langsiktige tilpasninger.

Norsk landbruk består av om lag 180 000 eiendommer med minst 5 dekar jordbruksareal, og/eller 25 dekar produktivt skogareal. Det var i underkant av 38 300 jordbruksbedrifter og 42 100 årsverk i 2021. Utviklingen for gårdsbruk med ganske like muligheter varierer som følge av at bøndene, som selvstendig næringsdrivende, og deres familier treffer sine valg ut fra en helhetlig vurdering av hvilke muligheter landbruket gir, og hvordan den enkelte gårdbruker disponerer sin kompetanse, tid og økonomiske ressurser. I skattestatistikken registreres andel av næringsinntekt fra jordbruket for husholdningen samlet, dvs. for både bruker og ektefelle/samboer. I underkant av 50 pst. av jordbrukshusholdningene hentet mindre enn 10 pst. av husholdningsinntekten sin fra jordbruket i 2020. I overkant av 30 pst. av husholdningene er uten næringsinntekt fra jordbruket, mens 18,6 pst. av husholdningene henter over 50 pst. av husholdningsinntekten sin fra næringen.

Kapittel 3 belyser utviklingen i jordbruket i forhold til de mål og retningslinjer Stortinget har fastsatt. I kapittel 3.1 i proposisjonen blir grunnlagsmaterialet for jordbruksoppkjøret gjennomgått. Kapittel 3.2 til 3.5 er en resultatrapportering på de fire landbrukspolitiske målene (matsikkerhet og beredskap, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser. Målene for landbrukspolitikken fremgår også av figur 6.1 på side 72 i proposisjonen.

1.3 Utvikling i foredlings- og omsetningsledd

1.3.1 INNLEDNING

Jordbruks- og handelspolitiske forhold, markedsordninger og prisutvikling på råvarer har stor betydning både for næringsmiddelindustri og omsetning. Landbrukspolitikken, og utformingen av virkemidlene i

jordbruksavtalen, må som følge av dette ha alle ledd i kjeden fra jord til bord som perspektiv. Matindustrien er Norges største industri, både regnet etter sysselsetting og etter verdiskaping. Sysselsettingen i matindustrien er mer enn dobbelt så stor som den nest største industrien i Norge, metallvareindustrien, ifølge industristatistikens næringsinndeling.

Betydelige deler av næringsmiddelindustrien foredler norskproduserte råvarer, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse.

1.3.2 UTVIKLINGEN I INTERNASJONALE MATVAREMARKEDER

Matvaremarkedene globalt har det siste året vært preget av uro og sterk kostnadsøkning på viktige innsatsfaktorer som energi, gjødsel, bygningsmaterialer og andre råvarer til produksjonen. Dette har igjen ført til sterk økning i matvareprisene. I mars 2022 nådde FAOs matvareprisindeks sitt høyeste nivå siden den ble etablert i 1990.

Pandemien har videre bidratt til usikkerheten i matvaremarkedene, særlig utfordringer knyttet til logistikk og forutsigbarhet i transport av varer, og også tilgang på arbeidskraft til jordbruk og industri.

Russlands angrep på Ukraina har forsterket uroen i et allerede presset globalt matvaremarked. De langsiktige konsekvensene for regionens matproduksjon, og den globale handelen med mat- og fôrvarer, er fortsatt usikre. Selv om Russland og Ukraina er relativt små økonomier globalt, er de betydelige eksportører av viktige matvarer, innsatsvarer til matproduksjon, mineraler og energi. Krigen har allerede resultert i økonomiske og finansielle sjokk, spesielt i råvaremarkedene, hvor prisene på olje, gass, gjødselkomponenter, hvete og oljefrø er svært høye. De høye prisene på matvarer vil spesielt ramme sårbare i lavinntekts- og importavhengige land hardt.

Korn og oljefrø er de viktigste varene i den globale matvarehandelen. Både Russland og Ukraina er globale nøkkeleksportører av disse varene. Transporten foregår hovedsakelig i bulk sjøruten. Kamphandlinger i fruktbare områder, stengte havner i Ukraina, kombinert med sanksjoner mot Russland, har bidratt til å presse verdensmarkedsprisene på hvete og oljefrø oppover.

De makroøkonomiske konsekvensene for Europa forventes å bli betydelige, gitt geografisk nærhet, handelsmønster og energiavhengighet av Russland. Sanksjonene har negative følger for viktige innsatsmidler til den globale gjødselproduksjonen. Russland og Hviterussland er ledende eksportører av sentrale innsatsvarer som kalium, fosfor og nitrogen. Forstyrrelser i forsyningene og prisvekst kan ha konsekvenser for framtidige avlinger globalt.

Det norske forbrukermarkedet har vært stabilt og fungert som normalt tross uroen internasjonalt. Globalt erfarer man likevel at flere land innfører rasjonering og eksportrestriksjoner på en rekke basisvarer. Både Russland og Ukraina har innført midlertidige eksportrestriksjoner på basisvarer som hvete, mais og oljefrø. Dette gjelder også andre store korneksportører som Argentina, Kasakhstan og Romania.

Norges matvareberedskap er god og robust. Konsekvensene av de internasjonale forholdene for Norge vil først og fremst være knyttet til prisøkninger på råvarer og innsatsfaktorer, og dermed også på matvarer for forbrukeren, og ikke til bortfall av produksjon eller varer. Prisutviklingen på matvarer og grensehandelen er omtalt i pkt. 4.3 i proposisjonen.

All mat som blir omsatt i Norge, skal være trygg og uten farlige smitte- og fremmedstoffer. Mattryggheten sikres gjennom tiltak langs hele produksjonskjeden fra jord og fjord til bord. Geografiske forhold, et kjølig klima, lite livdyrimport og gode overvåkings- og kontrolltiltak som næringen slutter opp om, er viktig for mattryggheten. Mangeårig og godt samarbeid mellom myndigheter og næring er også av stor betydning. Sammenlignet med andre land har Norge lite forekomst av matbåren sykdom. Forekomsten av smittestoffer og fremmedstoffer i mat er lav.

God plante- og dyrehelse er grunnleggende for mattrygghet, kostnadseffektivitet og en langsiktig og bærekraftig matproduksjon. Norge har generelt god landdyrehelse sammenlignet med andre land.

1.4 Importvernet og internasjonale forhold

1.4.1 IMPORTVERNET FOR LANDBRUKSVARER

Handel er grunnleggende for økonomisk vekst og utvikling. Utviklingen over tid har gått i retning av reduserte handelsbarrierer og økt handel. De senere årene har det imidlertid generelt vært mindre framdrift i liberaliserende prosesser. Handelspolitikken har vært preget av uløste problemer i WTO og handelskonflikter mellom sentrale land i verdenshandelen. Pandemien har også forsinket de handelspolitiske prosessene. Blant annet måtte det planlagte ministermøtet i WTO i desember 2021 utsettes til juni 2022 på grunn av pandemien. Krigen i Ukraina skaper nå usikkerhet om hvordan dette møtet vil forløpe. Usikkerheten på verdensmarkedet er nærmere omtalt i kapittel 4.2 i proposisjonen.

Norge har våren 2022 en rekke pågående forhandlinger gjennom EFTA som kan påvirke markedsadgangen for landbruksvarer til Norge. Dette er omfattende forhandlinger som inkluderer en rekke forhandlingsområder. Fra norsk side kan det i slike forhandlinger være krevende avveininger mellom offensive interesser som økt markedsadgang for industrivarer og fisk, og de-

fensive interesser knyttet til beskyttelse av norsk jordbruksproduksjon.

1.4.2 IMPORT FRA EU OG UTVIKLINGSLAND

Verdien av importen av jordbruksvarer til Norge utgjorde 89,7 mrd. kroner i 2021, en økning på 8,5 pst. fra året før.

Den største andelen av norsk import av jordbruksvarer kommer fra EU med en importverdi på 54,3 mrd. kroner. Importen fra EU utgjorde 61 pst. av total importverdi i 2021. Andelen målt i mengde utgjorde 53 pst. Blant EU-landene er det våre nærmeste naboland som dominerer handelen. Importandelen fra EU har gått noe ned sammenlignet med tidligere år etter Storbritannias uttreden fra EU. Storbritannia har nå blitt vårt tredje største importmarked for jordbruksvarer utenfor EU, etter Russland og Brasil.

Verdien av importen av jordbruksvarer fra u-land utgjorde 19,5 mrd. kroner i 2021. Mens importverdien økte, fra 17,3 mrd. kroner i 2020, sank andelen målt i volum noe og tilsvarte 21,7 pst. av totalimporten av jordbruksvarer. En betydelig del av denne importen kommer fra Sør-Amerika og Asia, i hovedsak fôrvarer til havbruksnæringen og jordbruket. Våre største importmarkeder blant u-landene under fjoråret var Brasil, Peru, Kina, Hviterussland og India.

WTO Landbruksavtalen, EUs landbrukspolitik og forhandlinger om handelsavtaler er omtalt i kapittel 5 i proposisjonen.

1.5 Hovedtrekk i avtalen

1.5.1 MÅL OG RAMMER FOR OPPGJØRET

Hovedmålene i jordbrukspolitikken

Gjeldende mål for landbrukspolitikken er gjengitt i figur 6.1 i proposisjonen. Jordbruksoppgjørets oppgave er å utvikle virkemidlene med sikte på en best mulig måloppnåelse, samlet sett.

Regjeringen peker i proposisjonene på at det viktigste bidraget fra regjeringens side til å sikre norsk jordbruk og matproduksjon er gjennom de årlige forhandlingene med jordbruket. Jordbruksavtalen er i praksis en plan for hvordan man skal oppnå sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft i jordbrukssektoren. En variert bruksstruktur som er tilpasset Norges naturressurser og geografi, gir de beste mulighetene til å produsere mat på en bærekraftig og klimavennlig måte over hele landet.

Arbeidet med grønn omstilling og utvikling av et miljømessig bærekraftig landbruk står sentralt, blant annet gjennom kunnskapsutvikling, styrking av miljørettede tiltak og tiltak for å øke opptak av og redusere utslipp av klimagasser.

Partene er enige om å styrke distriktslandbruket og små og mellomstore bruk, særlig gjennom å styrke gjeldende ordninger med distrikt- og strukturprofil. En variert bruksstruktur og geografisk produksjonsfordeling gir matproduksjon over hele landet, med tilhørende industri og øvrig verdikjede. Investeringsbehov for å imøtekomme dyrevelferdshensyn og små og mellomstore bruk vil bli prioritert ved utformingen av investeringsvirkemidlene. Virkemidler som kommunene og fylkeskommunene forvalter, bidrar til utvikling regionalt og lokalt, og støtter opp under rekruttering og attraktivitet i sektoren. Det etableres en forsterket satsing rettet mot bærekraftig matproduksjon og verdiskaping i nordområdene.

Det er viktig å styrke arbeidet med alle de tre bærekraftsdimensjonene. Inntektsløft og styrking av velferdsordningene er avgjørende for den sosiale og økonomiske bærekraften i norsk jordbruk og matproduksjon.

En ekstraordinær situasjon

Koronapandemien, flaskehalser i logistikk, kraftige prisøkninger på energi og andre innsatsfaktorer, nasjonalt og internasjonalt, og krigen i Ukraina har satt verdens og Norges matproduksjon i en ekstraordinær situasjon. Verdens matpriser nådde i mars sitt høyeste nivå noensinne iflg. FAO. Pandemitiltakene ga en midlertidig vekst i hjemmemarkedet som bidro til økte inntekter fra kjøtt og meieriprodukter. Matnæringene var blant sektorene som kom seg best gjennom pandemien. Etter at Stortinget vedtok jordbruksoppgjøret i juni i fjor, har jordbruket opplevd en ekstraordinær kostnadsvekst for gjødsel, bygningsmaterialer, fôr, strøm, drivstoff, emballasje, frakt m.m., jf. figur 6.2 i proposisjonen.

Situasjonen er krevende for norsk jordbruk og matproduksjon. Prisøkningene på en rekke innsatsfaktorer er i en størrelsesorden man ikke har sett før. Ustabilitet i verdensmarkedene skaper også usikkerhet om den videre utviklingen, og om når vi er over kostnadstoppen og markedene normaliseres.

Både husholdningene og store deler av næringslivet har hatt, eller har, betydelige utfordringer pga. pandemien, energisituasjonen, nedstenging og omveltninger i markedene. Staten har brukt betydelige ressurser for å dempe konsekvensene for husholdninger og næringsliv, men alle sektorer har også et eget ansvar for å komme seg gjennom en krevende situasjon.

Partene vil bidra til trygghet for norsk matproduksjon og selvforsyning i en situasjon med sterk kostnadsvekst. Ekstraordinære situasjoner krever ekstraordinære tiltak. Det er viktig at en del av tiltakene er midlertidige, slik at norsk jordbruksproduksjon opprettholder sin konkurransekraft overfor import. Det vil være avgjørende i arbeidet med å øke selvforsyningen.

Bærekraft

FNs bærekraftsmål vedtatt i 2015 er verdens felles handlingsplan for bærekraftig utvikling frem mot 2030 og utgjør en overbygning for alle land og samfunnsområder. Målene for landbruks- og matpolitikken er i likhet med bærekraftsagendaen tuftet på en gjensidig avhengighet mellom sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.

Partene er enige om at årets jordbruksoppgjør er et viktig bidrag til å gjøre norsk jordbruk og matproduksjon mer bærekraftig.

Prioritere matproduksjon og klima og miljø

I år er hensynet til matproduksjon og matsikkerhet svært viktig. Samtidig må håndteringen av den ekstraordinære situasjonen kombineres med at avtalen styrker klima- og miljøarbeidet. Den menneskeskapt klima- og naturkrisen er vår tids største utfordring, og jordbruksavtalen må vris i en mer klima- og miljøvennlig retning. Satsing på klima og miljø må inngå i de nødvendige avveiningene mellom de landbrukspolitiske målene. Partene er enige om å øke de målrettede klima- og miljøordningene betydelig. Videre prioriteres en satsing på vannmiljøtiltak som en oppfølging av tiltaksplan for Oslofjorden og en satsing som skal styrke oppslutning om klimatiltak og kunnskapsgrunnlaget som skal bidra til oppfølging av klimaavtalen mellom staten og jordbruket. I tillegg er partene enige om en satsing på kulturlandskap og utmarksbeite.

Internasjonale forhold

Matsektorens konkurransekraft er avgjørende for å opprettholde en høy hjemmemarkedsandel. Tilstrekkelig konkurransekraft er fundamentet for et aktivt og variert norsk jordbruk og for måloppnåelsen på alle områder. Internasjonale forhold påvirker i økende grad rammebetingelsene for jordbruket og matindustrien. Importen av jordbruksprodukter har økt over tid, ikke minst for bearbeidede produkter, som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK-varer) i henhold til EØS-avtalens protokoll 3. Jordbruket eksponeres i økende grad for prissvingninger på verdensmarkedet, bl.a. for fôrvarer, gjødsel og energi. Samtidig gir sterkt økende råvarepriser internasjonalt også midlertidig styrket konkurransekraft.

Over tid er det gjennomført flere tilpasninger i markedsordningene for å holde virkemidlene i tråd med WTO-regelverket. Adgangen til reguleringseksport er avvirket, administrerte priser for kjøtt og egg er avvirket og sektorene har en volumbegrenset adgang til fellesfinansiert reguleringslagring. Over halvparten av markedsinntektene i jordbruket er nå i sektorer som ikke har målpriser og virkemidler for markedsprisstøtte. Det innebærer at jordbruksavtalens mulighet til å regulere

priser er sterkt redusert. Det reduserer også muligheten for å forhandle om, og påvirke inntektsutviklingen.

Senest i fjor ble målprisen for svin avviklet, og sektoren ble overført til den såkalte volummodellen for markedsbalansering. Det var en tilpasning til internstøtteforpliktelsene i WTO-avtalen. Norges maksimale adgang til handelsvridende støtte («gul boks»/AMS, Aggregate measurement of support) er på 11,449 mrd. kroner. Taket kan ikke inflasjonsjusteres. Etter fjorårets endring anslår Landbruksdirektoratet et handlingsrom i den «gule boksen» på 2 600 mill. kroner. Jordbruksavtalen må være innenfor Norges internasjonale forpliktelser, jf. Hovedavtalen.

Markedsordningene er utformet for en situasjon der norske priser er klart høyere enn internasjonale priser. Nå er verdensmarkedsprisene for korn høyere enn gjeldende målpriser for korn. Partene er enige om en midlertidig tilpasning i markedsordningen for korn.

Toll er ikke forhandlingstema i jordbruksoppgjøret.

Partene understreker viktigheten av et velfungerende tollvern og peker på handlingsrommet innenfor WTO-avtalen.

Tiltak det siste året

I sum er det, etter Stortingets vedtak om fjorårets jordbruksoppgjør, bevilget om lag 1,5 mrd. kroner ekstra til jordbruket, og lagt til rette for høyere prisuttak i markedet. Det vises til omtalen i kapittel 6 i proposisjonen.

Inntekt

Partene var enige om å legge Budsjettmemndas framlagte grunnlagsmateriale til grunn.

Grunnlagsmaterialet fra Budsjettmemnda for jordbruket (BFJ) viser betydelig inntektsvariasjon fra år til år i Totalregnskapet, bl.a. som følge av ekstremvær, pandemi, markedsutvikling og variasjon i renter, energi-, før- og gjødselpriser. Inntektsutviklingen i jordbruket må vurderes over flere år. Over halvparten av markedsinntektene i jordbruket er nå i sektorer som ikke har noen offentlig administrert målpris. Jordbruksoppgjøret kan bare gi næringen inntektsmuligheter, og oppgjørets direkte innflytelse på prisdannelsen er avtakende. Budsjettmemnda understreker at prognosen for inntektsutviklingen til 2022 er uvanlig usikker.

Bønder er selvstendig næringsdrivende med stort ansvar for, og påvirkning på, egen nettoinntekt. Inntektsvariasjonen er stor, også for likeartede bruk. Gjennomsnittsinntektene sier lite om inntektsmulighetene i næringen og er lite egnet til nivåssammenligninger med andre grupper.

Partene viser til regjeringens politiske plattform og Innst. 8 S (2021–2022) og legger til grunn at årets jordbruksoppgjør er starten på å tette et inntektsgap og at regjeringen vil komme tilbake til saken etter at Grytten-

utvalget har lagt fram sin rapport. Det vises for øvrig til omtalen i kapittel 6 i proposisjonen.

1.5.2 GRUNNLAGSMATERIALET

Etter en inntektsvekst per årsverk på om lag 5 pst. (vel 20 000 kroner) i 2021, prognoserer Budsjettmemnda, på usikkert grunnlag, med en inntektsreduksjon på 9,5 pst., eller vel 40 000 kroner per årsverk i 2022. Resultatet inkluderer verdien av jordbruksfradraget, slik Stortinget har forutsatt. Totalt anslås kostnadene (inkl. renter) å øke med 5,5 mrd. kroner fra 2020 til 2022. Kostnadsveksten er særlig stor for gjødsel, kraftfôr, bygningsmaterialer, drivstoff og strøm. Før endringer i jordbruksavtalens målpriser og andre prisendringer i 2022 anslås brutto inntektsvekst til 4,2 mrd. kroner i samme periode, inkludert bevilgningsøkningen som følge av tilleggsforhandlingene høsten 2021. På inntektssiden er det i hovedsak inntekter fra melk og kjøtt som øker, knyttet til endringer i hjemmemarkedet i forbindelse med pandemien.

For perioden 2020 til 2022 er utviklingen om lag 14 1/2 pst. (59 000 kroner) svakere enn lagt til grunn i fjor, tilsvarende om lag 2 400 mill. kroner. Det skjer til tross for at kompensasjonsordningene for gjødsel og bygningsmaterialer etter tilleggsforhandlingene høsten 2021, og midlertidig strømstøtte er innarbeidet i kalkylen.

Partene er enige om at svikten i forhold til forutsetningene i Stortingets behandling av jordbruksoppgjøret i 2021 utgjør 2 400 mill. kroner og skal kompenseres i 2022. Under normale omstendigheter ville årets oppgjør i hovedsak ha dreid seg om rammebetingelser for 2023. Normalt vil en eventuell kompensasjon for «etter-slep» gis for forhandlingsåret 2023. Slik situasjonen er nå, er partene enige om at det er viktig å kompensere jordbruket for inntektssvikten så raskt som mulig. Det er i oppgjøret derfor i realiteten forhandlet om rammevilkår for to kalenderår; både 2022 og 2023.

1.5.3 ØKTE INNTEKTMULIGHETER

Avtalen innebærer en samlet økning i inntektsmulighetene for 2022 og 2023 på 10,9 mrd. kroner sammenlignet med 2022 før oppgjør, jf. tabell 6.1 i proposisjonen.

Avtalen innebærer økning i målpriser, som med fullt årsutslag tilsvarer økte markedsinntekter på 1 488 mill. kroner. I totalkalkylen og referansebrukene ligger priser før effekt av oppgjøret inne i budsjettet for 2022 for hele årets produksjon for korn, poteter og grøntsektoren, siden Budsjettmemnda ikke kan prognosere utfallet av forhandlingene. Derfor regnes også målprisøkningen fra 1. juli i oppgjøret inn på hele volumet når det regnes inntektseffekt av rammen. For melk vil målprisøkningen i 2022 bare påvirke et halvt års produksjon, og

det kommer en ytterligere inntektseffekt i 2023. Effekten av målprisøkningene i 2022, slik de blir regnskapsført, er 1 207 mill. kroner, jf. tabell 6.1 i proposisjonen. Fra 2021 til 2022 er det 63 mill. kroner i overførte midler, som ikke ligger inne i grunnlagsmaterialet fra Budsjett-nemnda. Disse midlene disponeres som en del av rammen i 2022. Med prognosene slik de er vist i tabell 6.1 og 6.2 i proposisjonen, øker verdien av jordbruksfradraget med 298 mill. kroner i 2022 og 367 mill. kroner i 2023.

Bevilgningen til jordbruksavtalen (kap. 1150) ved inngangen til oppgjøret er på 18 450 mill. kroner. Som følge av den ekstraordinære situasjonen, med kraftig kostnadsøkning og stor usikkerhet, er partene enige om å gi økte inntektsmuligheter allerede i 2022, ut over de 2 400 mill. kronene som gir kompensasjon for inntekts-svikten i forhold til forutsetningene som ble lagt til grunn i fjor.

Avtalen innebærer en foreslått økning i bevilgningen over statsbudsjettet på 2 000 mill. kroner i 2022. Ytterligere foreslått bevilgningsøkning i 2023 blir dermed 3 505 mill. kroner. I sum for 2022 og 2023 økes foreslåtte bevilgninger over jordbruksavtalen med 7 505 mill. kroner mer enn budsjettet før oppgjør. I tillegg finansieres avtalen med overførte midler fra 2022 og økt verdi av jordbruksfradraget som følge av inntektsveksten. Budsjett-nemnda regner med at jordbruksfradraget får effekt på 25 pst. av en økning i vederlag til arbeid og kapital.

Avtalen innebærer en økning i målpriser, og et anslag på prisøkninger i produksjoner uten målpris, som anslås å gi en økt utgift til mat på vel 1 300 kroner per husholdning i året. Det isolerte utslaget av økningen i råvarepriser på prisindeksen for mat og alkoholfrie drikkevarer anslås til 1,8 pst.

Partene er enige om de tekniske forutsetningene for avtalen, vist i tabell 6.3 i proposisjonen.

Avtalen legger til rette for en nivåheving av inntektsmulighetene i 2022 ut over kostnadskompensasjonen og sviktende inntektsutvikling, sammenlignet med forutsetningene fra Stortingets behandling av jordbruksoppgjøret i 2021. I tillegg kommer en ytterligere nivåheving i 2023, ut over inntektsveksten for andre grupper. Til sammen utgjør nivåhevingen om lag 40 000 kroner per årsverk fra 2022, etter full kostnadskompensasjon.

Under forhandlingene fikk partene informasjon om at nitratprisene i det norske markedet ble redusert med vel 30 pst. fra mai. Det ventes at prisene på fullgjødsel også vil falle betydelig i inngangen til ny sesong 1. juli. Partene har likevel opprettholdt anslagene i tabell 6.3 i proposisjonen. Det gir jordbruket trygghet for at de økte inntektsmulighetene kan realiseres også ved et høyere prisnivå på gjødsel enn ved inngangen til kommende sesong.

Med et klart lavere prisnivå på gjødsel ville de økte inntektsmulighetene kunne vært realisert med langt la-

vere økonomisk ramme. Vesentlig lavere gjødselpriser enn i tabell 6.3 i proposisjonen vil gi større vekst i inntektsmulighetene enn lagt til grunn for avtalen. Partene kan møtes høsten 2022 for en ny vurdering av om det er nødvendig å nedjustere kompensasjonen for gjødselpriser.

1.5.3.1 Midlertidige omlegginger og kompensasjon

Av hensyn til næringens konkurransekraft legger partene til grunn at deler av prisøkninger og kostnads-kompensasjon kan reverseres dersom kostnader og verdensmarkedspriser går tilbake til mer normale nivåer. Det vil blant annet gjelde midlertidig omlegging av markedsordningen for korn, økning i øvre prisgrenser, målpriser og annen særskilt kompensasjon.

1.5.3.2 Utslag på referansebrukene

Budsjett-nemndas sekretariat har beregnet det kvantumsfaste isolerte utslaget av pris- og tilskudds- endringer i avtalen for 2023, jf. tabell 6.4 i proposisjonen. Beregningene inkluderer forutsetninger om pris- og kostnadsendringer og økt utnytting av jordbruksfradraget, tilsvarende forutsetningene i tabell 6.3 i proposisjonen.

Omtale av kompensasjon og utslag på referansebrukene for 2022 er vist i kapittel 7.1 i proposisjonen.

1.5.4 ANDRE HOVEDPUNKTER

Det vises til omtalen i pkt. 6.4 i proposisjonen.

1.6 Nærmere om viktige politikkområder

Partene er enige om å kompensere inntekts-svikten i 2022 på 2 400 mill. kroner, og i tillegg gi økte inntektsmuligheter. Dette gjøres gjennom målpris- endringer fra 1. juli og en ekstra utbetaling av produksjonstilskudd. Ekstrautbetaling i 2022 er omtalt i pkt. 7.1 Når det gjelder viktige politikkområder, vises det til omtalen i kapittel 7 i proposisjonen, og til komiteens merknader nedenfor.

1.7 Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150

1.7.1 BUDSJETTMESSIGE FORHOLD

1.7.1.1 Innledning

Jordbruksoppgjøret dreier seg normalt i hovedsak om budsjettmessige endringer for kommende budsjettår. Videre utarbeides det prognoser for budsjettbe- hovet inneværende år på de enkelte ordningene med utgangspunkt i gjeldende satser og regelverk. På bakgrunn av dette fremmes det nye bevilgningsforslag for

Stortinget som innebærer endringer og om-disponeringer innenfor gjeldende budsjett, som tilpasser bevilgningene til det prognoserte behovet. Det legges også til grunn en om-disponering av overførte bevilgninger fra året før, samt tilpasninger til reviderte budsjettprognoser ut fra gjeldende regelverk i inneværende år.

Proessen i 2022 skiller seg fra dette, fordi regjeringen i revidert nasjonalbudsjett fremmet forslag om bevilgningsøkning på kap. 1150 også for inneværende år (2022), jf. Prop. 115 S (2021–2022). I revidert nasjonalbudsjett er det fremmet forslag om en bevilgningsøkning i 2022 tilsvarende 1 800 mill. kroner. Det endelige forhandlingsresultatet innebærer en økning på kap. 1150 i 2022 på 2 000 mill. kroner. Forslaget om økte bevilgninger i revidert nasjonalbudsjett er innarbeidet i herværende proposisjon om jordbruksoppgjøret.

1.7.1.2 Overførte beløp fra 2021 og om-disponering av bevilgninger i 2022

Overførte beløp fra 2021 til 2022

På de overførbare postene er det overført 63,1 mill. kroner fra 2021 til 2022, jf. tabell 8.1 i proposisjonen.

Prognoser for forbruk i 2022

Forbruksprognosen fra Landbruksdirektoratet for de overførbare postene på kap. 1150 med gjeldende budsjettvedtak og satser i 2022 viser et samlet merforbruk på 5,794 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2022, jf. tabell 8.2 i proposisjonen. I proposisjonen om jordbruksoppgjøret fremmes kun forslag til bevilgningsendringer som følger av justerte tilskuddsatser. Forslag om justeringer av overslagsbevilgningene på grunnlag av endret volum fremmes normalt i nysalderingen av budsjettet.

Omdisponeringer i 2022

Summen av udisponerte, overførte midler fra 2021 og merforbruk innenfor budsjettet i 2022 blir 57,3 mill. kroner. Dette er midler som kan om-disponeres innenfor rammen av uendret budsjett i 2022. Justeringene for å tilpasse bevilgningene til prognosert behov og overførte beløp fremgår av tabell 8.3 i proposisjonen.

Tabell 8.4 i proposisjonen viser de bevilgningsmessige konsekvenser for 2022 av jordbruksavtalen. I revidert nasjonalbudsjett for 2022, jf. Prop. 115 S (2021–2022), har regjeringen allerede foreslått en økt bevilgning på kap. 1150 tilsvarende 1 800 mill. kroner. Den økte bevilgningen som allerede er fremlagt i Prop. 115 S (2021–2022) i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett, er teknisk lagt på post 74. I denne proposisjonen er bevilgningene justert i samsvar med den inngåtte avtalen.

Som en del av årets jordbruksoppgjør ble det forhandlet om økte priser og tilskudd i 2022 som følge av økte kostnader og sviktende forutsetninger etter jordbruksoppgjøret i 2021. Partene er enige om å øke til-

skuddsrammen i 2022 tilsvarende 2 000 mill. kroner. Basert på de foreslåtte prisøkningene på korn i jordbruksavtalen, og en forutsetning om at dette isolert sett skal øke råvarekostnadene til kraftfôr tilsvarende 3 øre/kg, foreslås det en økt i prisnedskrivning av norske og importerte karbohydratråvarer. I 2022 er det beregnet en økt bevilgning på 607 mill. kroner. Samtidig fjernes det særskilte matkorntilskuddet, som i 2022 tilsvarende en redusert bevilgning på 70 mill. kroner. Pristilskudd til korn totalt økes etter dette med ca. 537 mill. kroner i 2022. Ellers økes tilskudd til grøntsektoren på post 73 med 6,3 mill. kroner, og de direkte tilskuddene på post 74 øker med 1 448,1 mill. kroner.

1.7.1.3 Budsjettmessige endringer fra 2022 til 2023

De budsjettmessige konsekvenser i 2023 av dette jordbruksoppgjøret vil bli fremmet for Stortinget i Prop. 1 S (2022–2023) fra Landbruks- og matdepartementet. I tabell 8.5 i proposisjonen vises det justerte bevilgningsbehovet som følge av endringene som foreslås i dette jordbruksoppgjøret. Endringer som skyldes konsekvensjusteringer eller justerte volumprognoser på overslagsbevilgningene, er ikke innarbeidet.

2. Komiteens merknader

2.1 Komiteens generelle merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Karianne B. Bråthen, Per Vidar Kjølmoen, Sverre Myrli og Solveig Vitanza, fra Høyre, Olve Grotle, Linda Hofstad Helleland og Lene Westgaard-Halle, fra Senterpartiet, Jenny Klinge, lederen Willfred Nordlund og Per Olav Tyldum, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad og Bengt Rune Strifeldt, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, fra Rødt, Geir Jørgensen, fra Venstre, Alfred Jens Bjørlo, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, viser til Prop. 120 S (2021–2022) Endringer i statsbudsjettet 2022 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppgjøret 2022). Komiteen viser til at det ble oppnådd enighet mellom staten, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag om jordbruksoppgjøret 2022. Komiteen har hatt skriftlig høring og tatt imot disse innspillene.

Komiteen viser til at Stortinget har satt fire overordnede mål for norsk landbruks- og matpolitikk: mat-sikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk. Jordbruksavtalen er det viktigste virkemiddelet for å nå disse målene.

Komiteen viser til at koronapandemien, flaskehals i logistikk, ekstraordinære prisøkninger på energi

og andre innsatsfaktorer, samt en krig i Ukraina har kastet nytt lys over matsikkerhet og matberedskap og understreket viktigheten av en nasjonal matproduksjon i hele landet.

Komiteen viser til at forhandlingene er ført på grunnlag av Hovedavtalen, hvor formålsparagrafen lyder:

«Avtaleverket for jordbruket har til formål å regulere tiltak som er egnet til å fremme fastlagte mål for jordbruket, og som ikke er uttømmende regulert ved lov, stortingsvedtak eller forskrift.»

Komiteen viser til at jordbrukets krav ble lagt frem 27. april 2022. Statens tilbud ble lagt frem 5. mai 2022. Den 12. mai 2022 meddelte jordbruket at de ville gå i forhandlinger etter at prosedyrene var avsluttet.

Komiteen registrerer at begge faglagene signerte jordbruksavtalen og sluttet seg til forhandlingsresultatet. Det er tre år siden sist faglagene og staten satt rundt forhandlingsbordet, og komiteen ser det som positivt at det i årets forhandlinger ble en felles enighet mellom partene. Komiteen ser at prisøkningen for kunstgjødsel, strøm og bygningsmateriale har satt jordbruket i en vanskelig situasjon. Derfor vil komiteen framheve at det er lagt fram kostnadskompensasjon i flere runder for å møte denne situasjonen. Komiteen viser til at det i år ble forhandlet for både avtaleåret 2022 og 2023.

Komiteen merker seg at jordbruksavtalen tetter deler av inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper. Avtalen legger til grunn en nivåheving på 40 000 kroner per årsverk i 2023 fra 2022 ut over inntektsveksten til andre grupper, i tillegg til kompensasjon for økte kostnader på 2,4 mrd. kroner. Samlet vil det gi en inntektsmulighet på 64 000 kroner per årsverk fordelt på 2022 og 2023 ut over full kostnadskompensasjon.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener jordbruket er sentralt for matproduksjon, bosetting, ivaretagelse av kulturlandskapet og sysselsetting. Disse medlemmer mener det er viktig å sikre et levedyktig jordbruk over hele landet. Jordbrukspolitikken skal legge til rette for økt bærekraftig matproduksjon, mer mangfold og styrket konkurransekraft.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener at jordbruksavtalen skal ha effektiv drift og bærekraftig produksjon tilpasset markedets behov som primært mål. Tilskudds- og kvoteordningene bør innrettes slik at de stimulerer til mest mulig effektiv drift, økt matproduksjon og forbedret lønnsomhet for den enkelte bonde.

Disse medlemmer mener at bonden som selvstendig næringsdrivende bør få større muligheter for lønnsom drift gjennom å kunne investere i og utnytte egen eiendom. Det er viktig å styrke bærekraften i det norske jordbruket og matsystemet, og gjennom det bi-

dra til utvikling av distriktsøkonomien og bøndenes levekår.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at årets jordbruksoppgjør er rekordhøyt. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets prinsipielle syn om at bøndene er selvstendig næringsdrivende som tar egne valg. De må tilpasse seg markedet, i likhet med andre næringer, istedenfor å gjøre seg avhengige av statlige overføringer slik situasjonen er i dag. Staten kan ikke ta på seg å regulere markedssvingninger fra det ene året til det andre. Disse medlemmer viser til partiets primærpolitikk, som tar sikte på å avskaffe dagens system med jordbruksavtaler, som fører til at utgiftssiden er markedsstyrt og inntektssiden er politisk styrt. Årets jordbruksoppgjør bekrefter i stor grad vårt syn om at dagens system for jordbruksoppgjør er utdatert.

Disse medlemmer påpeker at inntektene i jordbruket i dag måles som Vederlag til Arbeid og Egenkapital (VAEK). Dette er en målemetode som ble etablert i 1993, i en tid hvor den viktigste innsatsfaktoren i landbruket var manuelt arbeid. Over tid har en gradvis beveget seg mot et mer mekanisert jordbruk hvor timer og arbeid er byttet mot mekanisering og bundet kapital. Dette bytteforholdet har hatt med seg betydelig binding av kapital, uten at denne kapitalen hverken er gitt en verdi eller avkastning. Dagens system tar ikke inn over seg den økonomiske virkeligheten til den norske bonden, men brukes likevel til å sammenligne landbruket med lønsmottagere ellers i samfunnet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre mener at næringsutøvere i alle produksjoner og på alle typer bruk skal ha reell mulighet til inntektsutvikling på linje med andre i samfunnet. For å sikre rekruttering og inntektsmuligheter for dem som bruker hele eller meste parten av arbeidskraften sin i næringen, er det viktig å redusere inntektsgapet mellom jordbruket og andre i samfunnet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at en bærekraftig kostnadsutvikling, god markedstilpasning og produktivitetsutvikling vil være en forutsetning for inntektsutviklingen. Målet er at inntekter for bonden i størst mulig grad skal hentes fra markedet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede et nytt system for jordbruksoppgjør som i større grad tilpasser jordbruket til markedet og reduserer den politiske styringen av næringen.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Sosialistisk Venstrepartis gjennomslag i budsjettavtalen med Arbeiderpartiet og Senterpartiet, hvor regjeringen skal levere en forpliktende og tidfestet plan i løpet av 2022 for å tette inntektsgapet mellom bønder og andre grupper i samfunnet, uavhengig av bruksstørrelse, produksjon og landsdel. Dette medlem forventer at dette følges opp.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til behandlingen av Innst. 148 S (2021–2022), hvor komiteens flertall ga uttrykk for følgende:

«Flertallet er enig om at målet om å tette inntektsgap og øke selvforsyning skal være førende prinsipper i jordbrukspolitikken og i utforming av statens forhandlingsgrunnlag for jordbruksoppgjørene.»

Disse medlemmer viser til at partene under krevende omstendigheter har startet arbeidet med å tette inntektsgapet. Disse medlemmer forventer at dette arbeidet videreføres i neste års jordbruksoppgjør og med høyere takt. Målet må være å tette inntektsgapet i løpet av få år.

Disse medlemmer viser til at det ikke er samme fremskritt når det gjelder målet om selvforsyning. På sentrale områder videreføres politikken som har bidratt til at Norge er blant landene med lavest selvforsyning av jordbruksvarer, korrigert for fòrimport. Dette gjelder særlig en midlertidig ordning for prisnedskrivning av import av kraftfòr, og en økning i kvalitetstilskuddet for storfekjøtt. Begge disse tiltakene vil svekke konkurransekraften til norsk gress til fordel for import av kraftfòr, og dermed ikke stimulerende til mer bruk av norske arealer.

Disse medlemmer mener derfor disse punktene i partenes forslag til avtale bryter med føringene Stortinget ga i Innst. 148 S (2021–2022) om selvforsyning. Videre mener disse medlemmer det er beklagelig at regjeringen i proposisjonen ikke omtaler Stortingets føringer i bakgrunnen for avtalen, og rapporterer hvordan disse føringene er fulgt opp.

Disse medlemmer mener derfor at midlene satt av til den midlertidige ordningen for prisnedskrivning av kraftfòr og økningen i kvalitetstilskuddet for storfekjøtt bør omprioriteres til å gjøre norsk gress mer lønnsomt. Produksjoner som ikke bruker grovfòr, bør heller få anledning til å ta ut kompensasjon i markedet gjennom at planlagt gjennomsnittlig engrospris økes tilsvarende. Disse medlemmer mener at midlene i tillegg bør omprioriteres til tilskudd på dyr og beite. På denne måten vil det være opp til bonden selv hvilket fòr som brukes. Er norsk gress rimeligst, vil dette bli brukt.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om at midlene på midlertidig prisnedskrivning på importert fòrråvare på 295,8 mill. kroner og økningen i kvalitetstilskuddet på storfekjøtt på 147,6 mill. kroner, til sammen 443,4 mill. kroner, omdisponeres til følgende:

- Utmarkstilskudd storfe og hest økes med 18 mill. kroner
- Utmarkstilskudd sau, lam og geit økes med 20 mill. kroner
- Husdyrtilskudd sau og ammegeit økes med 70 mill. kroner
- Husdyrtilskudd ammeku økes med 50 mill. kroner
- Beitetilskuddet økes med 50 mill. kroner
- Melkepris på ku og geit økes tilsvarende 100 mill. kroner
- Planlagt gjennomsnittlig engrospris svin økes tilsvarende 135,4 mill. kroner»

Disse medlemmer mener det trengs en tilsvarende opptrappingsplan for å tette selvforsyningsgapet opp til 50 pst. selvforsyning korrigert for import av fòr. I et matsikkerhetsperspektiv er det avgjørende at en slik plan også omfatter hvordan de ulike deler av landet skal styrke selvforsyningen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget før neste års ordinære jordbruksforhandlinger med en tidfestet opptrappingsplan for hvordan Norge skal nå 50 pst. selvforsyning, korrigert for import av fòr. Planen skal også omfatte hvordan selvforsyningen i hver enkelt region skal styrkes.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at det i Hurdalsplattformen varsles at det skal legges fram en opptrappingsplan for trygg matproduksjon på norske ressurser, og at regjeringen har mål om at sjølvforsyningsgrad av norske jordbruksmatvarer, korrigert for import av fòrråvarer, økes til 50 pst. Disse medlemmer merker seg at regjeringen vil arbeide for å nå dette målet gjennom å gi mest mulig trygghet for lønnsomhet, ved å legge til rette for økt produksjon av mat og fòr i sektorer hvor det er mulig å øke selvforsyningen. Disse medlemmer understreker at planen for tettingen av inntektsgapet og målet om å øke selvforsyningsgraden må ses i sammenheng.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Stortinget har vedtatt å endre innføring av løsdriftsfjøs fra 2024 til 2034 som et resultat av jordbruksforhandlingene i 2016. Dette medlem viser til at omleggingen til løsdrift er nødvendig, men vil være krevende og kapitalintensivt, særlig for

små og mellomstore fjøs. Dette medlem er derfor glad for at budsjettavtalen mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti inneholdt 200 mill. kroner i investeringsmidler til omleggingen til løsdrift.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Høgre, Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne, meiner det er eit stort potensial for å auke norsk sjølvforsyning gjennom vridning av produksjonen i landbruket over mot meir grønt og korn, og å stimulere til auka bruk av beite- og utmarksressursar og andre verkemiddel for å kutte i bruk av soya og andre utanlandske forråvarer med høge klimaavtrykk. Fleirtalet forventar at ei slik kursendring blir tydeleg signalisert, slik at norsk landbruk allereie no kan starte nødvendig omlegging.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne meiner det er nødvendig med ei omfattande omlegging av norsk landbruk og landbruks- og matpolitikken i åra framover for å sikre eit meir langsiktig be- rekraftig landbruk, kutt i utslepp av klimagassar, betre folkehelse, auka sjølvforsyning, strengare krav til dyrevelferd og betre økonomi / betre arbeidskvardag for bøndene. Mat- og landbrukspolitikken må koplast tet- tare på helsepolitikken og klima- og naturpolitikken. Det krev sterkare samspel mellom forskingsmiljø og fagmiljø på desse områda, og eit oppdatert kunnskapsgrunnlag om korleis framtidens landbruk og matsystem kan utviklast i takt med nødvendig tempo og omfang i klimaomstillinga av samfunnet, og samanhengen mellom folkehelse, kosthald og matproduksjon.

Medlemene i komiteen frå Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne syner til at organisasjonane i landbruket i 2019 signerte ein klimaavtale med regjeringa om at landbruket skal ta sin nødvendige del av norske klimakutt fram mot 2030. Året etter, i 2020, la faglaga i landbruket fram «Landbrukets klimaplan» bygd på denne avtalen. Desse medlemene meiner det er nødvendig med ei evaluering av oppfølginga av klimaavtalen og landbrukets klimaplan fram mot neste landbruksoppgjør, og å vurdere kritisk om verkemiddel, tiltak og ambisjonsnivå er tilstrekkeleg sett i lys av både resultat av avtalen så langt, og ny kunnskap om alvorsgraden og tempoet i dei globale klimaendringane.

Medlemene i komiteen frå Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne meiner også at landbrukspolitikken både gjennom regelverk og økonomiske verkemiddel må legge til rette for skjerpa krav til dyrevelferd i tråd med ny kunnskap om dyr og dyrevelferd,

ferd, auka forbrukarkrav til dyrevelferd og nye produksjonsmåtar og ny teknologi. Det må lønne seg for norske bønder å satse offensivt på dyrevelferd. Statlege dyrevelferdstilskot, som varsla i jordbruksavtalen, må ret- tast inn mot konkrete dyrevelferdstiltak som går ut over minstekrava, til dømes betre plass og/eller tilgang til uteareal. Næringar der dyrevelferdsutfordringane er særskilt store, slik som fjørfe og gris, må prioriterast.

Desse medlemene vil ut frå dette legge fram følgjande forslag:

«Stortinget ber regjeringa starte arbeidet med ei ny, heilskapleg stortingsmelding om landbruk- og matsystem der helsepolitikk, klima- og naturpolitikk og landbruks- og matpolitikk blir sett i samanheng, og dei beste fagmiljøa på desse områda blir kopla saman. Det overordna målet må vere å peike ut ein langsiktig strategi for omlegging av norsk landbruk til meir langsiktig berekraft, raskare kutt i utslepp av klimagassar, betre folkehelse, strengare krav til dyrevelferd og betre økonomi / betre arbeidskvardag for bøndene. Arbeidet må sjåast i samanheng med EU sin nye mat- og landbruksstrategi 'Farm to fork'.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne mener det er helt nødvendig at matproduksjonen også ses i sammenheng med helse- og kostholdspolitikken. Jordbrukspolitikken må samtidig stimulere til å ta i bruk miljøvennlige dyrkingsmetoder og sikre god dyrevelferd. Virkemidlene over jordbruksavtalen må gjennomgås for å sikre at disse ivaretar de overordnede målene i jordbrukspolitikken.

Disse medlemmer viser til at årets jordbruksoppgjør er rekordstort. Disse medlemmer mener, gitt oppgjørets størrelse, at man i langt større grad burde benyttet anledningen til å gjennomføre en helt nødvendig omlegging av norsk jordbruk med formål om å øke selvforsyningen, redusere klimagassutslipp, øke naturmangfoldet, forbedre rammevilkårene for små og mellomstore bruk og bedre dyrevelferden.

Komiteens medlemmer fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne mener at hovedmålet med norsk jordbrukspolitik bør være å produsere mest mulig og best mulig mat av de ressursene Norge har. Dette må skje på en måte som bygger opp jordressursene, slipper ut minst mulig klimagasser, binder mest mulig karbon og øker naturmangfoldet. Miljøpartiet De Grønne vil være det ledende partiet i utforming av en slik offensiv jordbrukspolitik der bærekraftig ressursbruk er hovedmålet, ikke billigst mulig mat.

Disse medlemmer mener at faktorer som befolkningsvekst, krig, klimaendringer og tap av biologisk mangfold gjør det risikabelt for Norge å basere seg på import av mat i framtida. Både av hensyn til egen mat-

sikkerhet og internasjonal solidaritet bør vi øke matproduksjonen på egne ressurser.

Disse medlemmer er av den oppfatning at dagens jordbrukspolitikk må forandres kraftig hvis man skal få dette til. Disse medlemmer mener at Norge må få flere gårdsbruk i drift, og bruken av ressursene i inn- og utmark må styrkes. Kornprisen må økes, både for å øke selvforsyningen av fôr- og særlig matkorn, men også for å øke lønnsomheten i grovfôrproduksjonen på marginale arealer. Kraftfôrforbruket i husdyrholdet må reduseres betraktelig og importen fases ut. Produktpriene til produsent må heves, og tilskuddene målrettes mot miljø, kulturlandskap og utjevning mellom bruksstørrelser og driftsforhold.

Disse medlemmer viser til at Miljøpartiet De Grønne vil føre en jordbrukspolitikk som øker norsk produksjon av frukt, bær, grønnsaker og matkorn, og som gir oss kjøtt, melk og egg basert på norsk fôr og norske beiteressurser. For å få til dette trengs det flere, og ikke færre, bønder enn i dag.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram og gjennomføre en opptrappingsplan for matproduksjon på norske ressurser og sette et mål for selvforsyningsgrad for norske jordbruksvarer, korrigert for import av førråvarer, på 60 pst.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksopp-gjør fastsette et mål om å tette inntektsgapet mellom jordbruket og sammenlignbare grupper i løpet av fire år.»

«Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksopp-gjør om å gå gjennom og forbedre ordningen med tilskuddsøner, slik at det stimuleres til å produsere matplanter der det er gode nok produksjonsforhold for det.»

«Stortinget ber regjeringen, i neste jordbruksopp-gjør, om å stimulere til et mer ekstensivt dyrehold med mindre bruk av kraftfôr og mer bruk av grovfôr og utmarksbeite gjennom å:

- starte en gradvis økning i målprisen på korn uten økning i prisnedskrivning for kraftfôr
- prioritere økt støtte til utmarksbeite og innmarksbeite som ikke kan høstes maskinelt
- øke støtten til seterinvesteringer gjennom Innovasjon Norge.»

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å senke kvotetaket for kumelk til 450 000 liter og geitemelk til 200 000 liter, slik at ingen nye produksjoner overgår dette. Takene senkes gradvis over en femårsperiode fra og med jordbruksopp-gjøret for 2023.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksopp-gjør om å starte en prosess for avvikling av melkekvotebørsen og gjeninnføre statlig tildeling av melkekvote, som skal baseres på lokalt ressursgrunnlag.»

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksopp-gjør om å styrke mindre husdyrprodusenter gjennom en aktiv tilskuddstrapp og med følgende tilskuddstak: 70 melkekyr, 70 ammekyr, 200 andre storfe, 200 melkegeiter, 300 sau. Ordningen innføres gradvis over fem år.»

«Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksopp-gjør om å senke takene for arealtilskudd til 800 daa for korn, 800 daa for gras, 500 daa for potet, 500 daa for grønnsaker, 100 daa for frukt og 100 daa for bær. Takene senkes gradvis til disse nivåene over en femårsperiode.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksopp-gjør om å fjerne bunnfradraget for rett til tilskudd over jordbruksavtalen.»

«Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksopp-gjør om å styrke jordfruktbarheten, karbonbindingen og det biologiske mangfoldet i jordbruket gjennom å:

- støtte regenerativ beitepraksis, herunder bruk av virtuelle gjerder.
- støtte regenerative dyrkingsmetoder i planteproduksjon.
- støtte kartlegging og premiering av biologisk mangfold under bakken.
- støtte skjøtsel og produksjonsmetoder som styrker det biologiske mangfoldet, herunder slåttemarker og tiltak som tilrettelegger for pollinerende insekter og fugler.
- stille minimumskrav til biomangfoldareal og vekstskifte for tildeling av tilskudd.»

«Stortinget ber regjeringen, senest i forbindelse med neste jordbruksoppgjør, utrede en ordning med krav om vekstskifte i jordbruket, med formål om å redusere sykdommer og å bygge opp en god og fruktbar jord som gir gode avlinger.»

Komiteens medlem fra Rødt mener landbruket har et viktig og sammensatt samfunnsoppdrag. Landbruket produserer mange varer og tjenester for samfunnet i tillegg til mat og trevirke – spredt bosetting og levende lokalsamfunn, arbeidsplasser og grunnlag for verdiskaping i mange yrker, lokal identitet, dugnadsånd og beredskap, vedlikehold av arealer og biologiske og kulturelle ressurser. Landbruket må sikres vilkår som gjør at man ikke bare har mat i dag, men også har et rikt og variert landbruk i Norge i en framtid med klimaendringer og mulige globale kriser.

Dette medlem mener det er positivt at dette årets jordbruksoppgjør både bøter på priskrise i jordbruket og starter arbeidet med å utjevne inntektsgapet mellom bønder og andre arbeidsfolk.

Når det kommer til matsikkerhet, mener dette medlem at det viktigste Norge kan gjøre for å styrke matsikkerheten, er å styrke selvforsyningsgrad korrigert for import. Dette medlem viser til at regjeringspartiene i Hurdalsplattformen slår fast at man skal nå en selvforsyningsgrad på 50 pst. I dag ligger selvforsyningsgraden korrigert for import på rundt 40 pst.

Dette medlem mener at det er for få tiltak i årets jordbruksavtale som vil øke selvforsyningsgraden korrigert for import.

2.2 Utviklingen i landbruket

Komiteen viser til at jordbrukere er selvstendig næringsdrivende, og at det er mange forhold som påvirker inntektene og den løpende tilpasningen det enkelte år. Næringen vil oppleve årlige svingninger, f.eks. i avlinger og markedsforhold, også under ellers stabile politiske rammer. Dette ble særlig tydelig i 2018 da den tørre våren og sommeren hadde store konsekvenser for avlingene i store deler av landet, i 2020 og 2021 da koronapandemien medførte delvis stans i grensehandelen og innreiserestriksjoner i de fleste land, og i løpet av høsten 2021 og vinteren 2022 da kostnadene på vesentlige innsatsfaktorer i jordbruket steg kraftig. Det vises for øvrig til proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at landbruket er en av landets viktigste distriktsnæringer og sysselsetter folk i alle fylker. Samtidig endrer landbruket seg. I løpet av de siste 50 årene har tre av fire gårdsbruk lagt ned driften. Samtidig har de gjenværende blitt mer produktive. De siste ti årene har norsk jordbruk hatt en vekst i brutto arbeidsproduktivitet på 1,7 pst. per år.

Gjennomsnittlig vekst for resten av Fastlands-Norge var 0,9 pst. per år i samme periode. Samtidig vil disse medlemmer understreke at parallelt med denne utviklingen ser vi at markedet endres. Nordmenn spiser mer frukt og grønt, og bruken av sukker og rødt kjøtt går ned per person. Etterspørselen synker etter flere produkter Norge selv produserer, som melk og poteter, men øker på varer som vi må importere, som ris, mais, soya, mango og avokado. Dette er norske, så vel som internasjonale trender.

AGRITEK

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne er opptatt av at den teknologiske utviklingen bidrar til å lette og effektivisere arbeidet for bonden, slik at verdiskapingen kan økes. Den digitale utviklingen gjør at bonden kan kutte ut mellomledd, kommunisere direkte med og selge direkte til forbruker.

De senere årene har flere norske bønder også sett muligheter i nye innovative og teknologiske løsninger i landbruket. Disse løsningene har gitt grobunn for flere bedrifter innen såkalt agroteknologi, en næring som er i ferd med å bli et av verdens raskeste voksende marked-er.

Disse medlemmer er opptatt av å posisjonere Norge på feltet og bidra til å sikre norsk landbruk og norske bønder i en mer teknologisk verden.

Disse medlemmer er glade for at det allerede finnes en rekke aktører som tenker nytt og innovativt, som aktørene bak Avisomo, som planlegger og installerer vertikalt landbruk, eller Saga Robotics, som utviklet roboten Thorvald som de fleste i landbruket kjenner både i Norge og internasjonalt. Det samme gjelder N2 Applied, som har utviklet en maskin som produserer kunstgjødsel med basis i nitrogen fra kumøkk, og 7sense som blant annet lager sensorer som forhindrer både matsvinn og unødvendig bruk av vann, og gjør overvåking av en rekke prosesser på gården mye enklere.

INNOVATIV

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne mener at Norge må fortsette satsingen på næringsrettet forskning og utvikling. Tilskuddene til FoU og innovasjon er mer enn doblet fra 2013 til 2020.

Disse medlemmer mener at denne satsingen må videreføres for at Norge skal få enda flere agritekb-erdrifter og enda mer eksport. Sammen vil disse tiltakene kunne bidra til å sikre rammevilkårene for norsk landbruk og norske jobber i fremtiden.

2.3 Foredling og omsetningsledd

Komiteen viser til at jordbruks- og handelspolitiske forhold, markedsordninger og prisutvikling på råvarer har stor betydning både for næringsmiddelindustri og omsetning. Komiteen vil understreke at matindustrien er Norges største industri, både regnet etter sysselsetting og etter verdiskaping. Sysselsettingen i matindustrien er mer enn dobbelt så stor som den nest største industrien i Norge, metallvareindustrien, ifølge industristatistikkens næringsinndeling.

Komiteen vil derfor understreke betydningen norsk matproduksjon har for store deler av næringsmiddelindustrien som foredler norskproduserte råvarer, herunder matberedskap og sikkerheten det gir den norske befolkningen. Komiteen vil understreke at landbrukspolitikken og jordbruksavtalen er avgjørende viktig for verdiskaping og arbeidsplasser også utenfor jordbruket, herunder i næringsmiddelindustrien og andre tilknyttede næringer, og for bosetting over hele landet.

2.4 Importvern og internasjonale forhold

Komiteen viser til at matvaremarkedene globalt det siste året har vært preget av uro og sterk kostnadsøkning på viktige innsatsfaktorer som energi, gjødsel, bygningmaterialer og andre råvarer til produksjonen. Dette har igjen ført til sterk økning i matvareprisene. I mars 2022 nådde FAOs matvareprisindeks sitt høyeste nivå siden den ble etablert i 1990. Komiteen viser til at dette understreker ansvaret Norge har for å produsere så stor andel av maten til egen befolkning som mulig. Samtidig vil komiteen vise til at importvern og toll ikke er tema i jordbruksavtalen.

Komiteen viser til at det norske forbrukermarkedet har vært stabilt og fungert som normalt tross uroen internasjonalt. Komiteen registrerer at flere land innfører rasjonering og eksportrestriksjoner på en rekke basisvarer. Både Russland og Ukraina har innført midlertidige eksportrestriksjoner på basisvarer som hvete, mais og oljefrø. Dette gjelder også andre store korneksportører som Argentina, Kasakhstan og Romania. India har grunnet tørke meldt det samme.

Komiteen vil likevel bemerke at Norges matvareberedskap er god, og at norske bønder i hele landet er en avgjørende årsak til dette. Konsekvensene av de internasjonale forholdene for Norge vil først og fremst være knyttet til prisøkninger på råvarer og innsatsfaktorer, og dermed også prisøkninger på mat for forbrukeren.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til at WTO-avtalen åpner for å veksle mellom krone- og prosenttoll, alt etter hva som gir best

beskyttelse. Norge har i stor grad brukt kronetoll. Disse medlemmer viser til at tollsatsene ikke er blitt oppjustert i forhold til inflasjon eller økt differanse mellom norske og utenlandske produkter, og derfor er tollvernet gradvis blitt svekket. Disse medlemmer mener derfor at det bør veksles til prosenttoll for alle varerlinjer hvor det vil gi sterkere beskyttelse enn ved kronetoll.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til Hurdalsplattformen, der regjeringen slår fast at importvernet for norsk jordbruk skal sikres, blant annet gjennom valg mellom prosent- og kronetoll.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre viser til at toll ikke er et forhandlingstema i jordbruksoppgjøret, men at partene understreker viktigheten av et velfungerende tollvern og peker på handlingsrommet innenfor WTO-avtalen.

Komiteens medlem fra Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke tollvernet og fremme forslag om å endre fra kronetoll til prosenttoll på alle meieriprodukter og kjøtt fra storfe, sau, lam, kylling og svin.»

2.5 Jordbruksavtalen

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, tar utgangspunkt i at landbrukspolitikken skal bygges rundt de fire bærebjelkene: et velfungerende importvern, markedsreguleringen, forhandlingsinstituttet med årlige jordbruksoppgjør og en eiendomspolitikk som styrker den selveiende bonden. Flertallet viser til at jordbruksavtalen gir forutsigbarhet for norske bønder og bidrar til å trygge matproduksjonen vår.

Komiteen viser til at en variert bruksstruktur som er tilpasset Norges naturressurser og geografi, gir de beste mulighetene til å produsere mat på en bærekraftig og klimavennlig måte over hele landet. Komiteen registrerer at partene i forbindelse med årets forhandlinger var enige om å legge Budsjettnemndas fremlagte grunnlagsmateriale til grunn.

Komiteen merker seg at jordbruksavtalen skal sikre fortsatt landbruk i hele landet, og at avtalen bl.a. innebærer en økning i kornprisene, noe som er viktig for å sikre norsk selvforsyning. Videre styrkes inntektsmulighetene i de grovforbaserte produksjonene av sau og ammeku betydelig. Det skal bidra til at gras og utmarksressursene blir brukt til matproduksjon i hele landet.

Komiteen viser til at den inngåtte avtalen omfatter målpriser for perioden 1. juli 2022–30. juni 2023, bevilgninger over statsbudsjettet kap. 1150 for kalenderårene 2022 og 2023 og omdisponeringer innenfor budsjettet 2022.

Komiteen viser til at avtalen innebærer at målpri-sene økes med et fullt årsutslag på 1 488 mill. kroner. Effekten av målprisøkningene i 2022, slik de regnskapsføres i grunnlagsmaterialet, blir 1 207 mill. kroner. Bevilgningen over budsjettet til jordbruksavtalen foreslås økt med 2 000 mill. kroner i 2022 og ytterligere 3 505 mill. kroner i 2023, til en økning på 5 505 mill. kroner sammenlignet med budsjett for 2022, før oppgjør. Totalt for 2022 og 2023 vil det bli utbetalt 7 505 mill. kroner mer enn budsjettet for 2022, før oppgjøret.

Komiteen registrerer at det i årets avtale er gjort flere midlertidige endringer som følge av den ekstraordinære situasjonen. Komiteen viser videre til at jordbruksoppgjøret normalt i hovedsak dreier seg om budsjettmessige endringer for kommende budsjettår. Komiteen viser til at prosessen i 2022 skiller seg fra dette, fordi regjeringen i revidert nasjonalbudsjett fremmet forslag om bevilgningsøkning på kap. 1150 også for inneværende år (2022), jf. Prop. 115 S (2021–2022). I revidert nasjonalbudsjett er det fremmet forslag om en bevilgningsøkning i 2022 tilsvarende 1 800 mill. kroner. Det endelige forhandlingsresultatet innebærer en økning på kap. 1150 i 2022 på 2 000 mill. kroner.

Komiteen legger til grunn at kompensasjonsmidlene for 2022 utbetales så raskt som mulig.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at den økonomiske situasjonen for mange utøvere i landbruket er alvorlig. Det er avgjørende for Norges matsikkerhet, beredskap og utvikling i distriktene at man sikrer matproduksjonen på kort og lang sikt. Dette er særlig viktig i en tid hvor den globale matsikkerheten og forsyningen er under sterkt press. Disse medlemmer viser til at den fremforhandlede avtalen starter det viktige arbeidet med å øke jordbrukets inntektsmuligheter og sikrer matproduksjonen i en urolig tid.

Disse medlemmer viser til Innst. 148 S (2021–2022), jf. Prop. 56 S (2021–2022). Disse medlemmer viser til at det er viktig å verne om forhandlingsinstituttet for jordbruket, og at faglagene spiller en avgjørende rolle i arbeidet med å utforme en landbrukspolitikk som kan bidra til at landbruket kan oppfylle sitt samfunnsopdrag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vektlegger i år den ekstraordinære situasjonen vi står overfor, med krig i Ukraina som får stor innvirkning på matvaresikkerheten, og den store prisøkningen på en rekke viktige innsatsfaktorer i landbruket. Det vi-

ses til representantforslag fra representanter fra Fremskrittspartiet (Dokument 8:132 S (2021–2022)) om å styrke matsikkerheten i Norge gjennom økt matkornproduksjon som følge av krigen i Ukraina, som hverken fikk støtte fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet eller Sosialistisk Venstreparti. Disse medlemmer mener at i lys av den vanskelige situasjonen bør den fremforhandlede økningen i bevilgningen over statsbudsjettet ligge fast.

Imidlertid mener disse medlemmer at det er uheldig at det er avtalt en økning i målpriser som innebærer økte utgifter til mat på anslagsvis 1 300 kroner per husholdning i året. For vanlige familier kommer denne prisøkningen i tillegg til økte priser på blant annet strøm og drivstoff. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet tidligere har foreslått å halvere matmomsen, og foreslår også i behandlingen av revidert nasjonalbudsjett å halvere matmomsen, noe som vil komme forbrukerne til gode.

Av hensyn til forbrukerne støtter ikke disse medlemmer at målpri-sene økes i 2022. Dette betyr at bøndene ikke vil kunne hente 1,2 mrd. kroner i markedet, slik jordbruksavtalen legger opp til. Disse medlemmer mener at dette bør kompenseres gjennom en omdisponering innenfor budsjetttrimmen, der 1,2 mrd. kroner omdisponeres fra tilskudd som ikke direkte bidrar til økt matproduksjon.

Disse medlemmer mener at det med fordel kan omdisponeres 1,2 mrd. kroner fra disse tilskuddspostene, såfremt det ikke er andre områder som egner seg bedre:

- 688 mill. kroner i kap. 1150 post 50 LUF-midlene fra følgende formål: investeringstilskudd (400 mill. kroner), rekruttering og kompetanse i landbruket, forskning og utvikling, Stiftelsen Norsk mat, utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping, spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL), tilskudd til tiltak i beiteområder, klima- og miljøprogram og utviklingstiltak innen økologisk landbruk
- 622 mill. kroner i kap. 1150 post 74.17 Areal og kulturlandskapstilskudd.

Disse medlemmer mener at de frigjorte midlene bør fordeles på tilskudd som direkte øker matproduksjonen og belønner heltidsbønder som har størstedelen av inntekten sin fra landbruket. Det bør også prioriteres å øke produksjonen av matvarer med markedspotensial i Norge, slik som korn, frukt og grønt, samt å øke produksjon av grovfôr for å redusere førimport. Disse medlemmer foreslår for øvrig at løsdriftskravet bør utsettes enda ett år, og foreslår en reduksjon i investeringsmidlene. Disse medlemmer understreker at det overordnede hensynet nå er å

øke matproduksjonen, og at andre formål kommer i annen rekke.

Det vises til at da Fremskrittspartiet satt i regjering, ble kvotetak økt, herunder i melkeproduksjonen, slik at det skal lønne seg å drive rasjonelt og produsere mer. Disse medlemmer mener det er viktig at kvotetaket økes ytterligere til 1,2 mill. liter per bruk for å tilrettelegge for mer rasjonell drift og dermed økt produksjon og bedre utnyttelse av investeringer.

Disse medlemmer støtter en ekstraordinært høy bevilgning over landbruksbudsjettet til finansiering av jordbruksavtalen i år, men vil for øvrig påpeke at det er uheldig at regjeringen ikke tar grep for å redusere drivstoffavgifter og strømpriser. Dette ville hatt en effekt for flere næringer, men regjeringen velger ensidig å kompensere landbruksnæringen gjennom jordbruksoppgjøret, dette samtidig som NTB melder at det er sterk vekst i inkasso- og konkurssaker i Norge, noe som vitner om økte økonomiske problemer i næringslivet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om at målprisene i jordbruksavtalen ikke økes fra 1. juli 2022.»

«Stortinget ber regjeringen omdisponere 1,2 mrd. kroner fra post 50 LUF-midlene og fra post 74.17 Areal og kulturlandskapstilskudd til tilskuddsordninger som stimulerer til økt matproduksjon gjennom rasjonell drift.»

«Stortinget ber regjeringen utsette krav om løsdrift for storfe ytterligere ett år.»

«Stortinget ber regjeringen innrette tilskudd slik at det i størst mulig grad legges til rette for en inntektsutvikling for dem som har størstedelen av sin inntekt fra jordbruket i tråd med føringene fra Meld. St. 11 (2016–2017).»

«Stortinget ber regjeringen øke kvotetaket i melkeproduksjonen til 1,2 mill. liter per bruk.»

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til internasjonalt samarbeid for å forhindre fremtidige matvarekriser som følge av kriser eller krig.»

«Stortinget ber regjeringen redusere tilskudd som ikke går til matproduksjon, i fremtidige jordbruksoppgjør.»

MATVAREPRISER

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne mener det er riktig og viktig at landbruket får dekket de ekstraordinære kostnadene, slik at

man kan sørge for mer trygghet og forutsigbarhet i en ekstraordinær situasjon.

Disse medlemmer støtter derfor dette.

Samtidig er komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet bekymret for økningen i matvareprisene for vanlige folk. Matvareprisene i Norge steg med 4,5 pst. bare fra januar til februar 2022. Prisøkningen på matvarer og alkoholfrie drikkevarer er den største på mange tiår. Allerede før Russlands invasionskrig mot Ukraina var inflasjonen høy mange steder, og etter invasjonen har prisene steget kraftig. De økte kostnadene landbruket får dekket, dekkes i svært mye mindre grad for en vanlig husholdning. Før jul gikk landbruksministeren ut mot de såkalte «priskrigene» på mat og ønsket at dagligvarebutikkene skulle samarbeide om å avskaffe tilbudene. Nå økes også målprisene ytterligere i 2022 enn det var lagt opp til i fjorårets jordbruksforhandlinger, til tross for at de økte kostnadene stort sett er dekket inn med ekstraordinære bevilgninger. De økte målprisene vil kunne gi økte kostnader til mat på rundt 700 kroner for en familie i 2022, noe som kommer på toppen av allerede høye priser, som trolig vil øke ytterligere. Det er også en kjensgjerning at regjeringen har vært tydelig på at de ikke ser noen utfordring med økte matvarepriser, og at de mener at matvareprisene i Norge er lave, dette til tross for at de er blant Europas høyeste.

Disse medlemmer vil samtidig understreke at det ikke er noen garanti for at prisøkninger på mat vil komme bøndene til gode, da verdikjeden for mat i Norge er sammensatt og konkurransen i deler av verdikjeden er dårlig.

Disse medlemmer er spesielt bekymret for denne økningen i matvareprisene i inneværende år, da det også er en ekstraordinært utfordrende økonomisk situasjon for forbrukerne. Disse medlemmer mener det vil være riktigere å utsette en slik økning til neste år, hvor den økonomiske situasjonen for vanlige folk forhåpentligvis er bedre enn i inneværende år.

Disse medlemmer er bekymret for at markedsregulatorene ikke i tilstrekkelig grad sikrer god konkurranse i markedet, og mener det er nødvendig å gjennomgå innretningen og finansieringen av markedsreguleringsordningene, slik at de virker effektivt og bidrar til økt konkurranse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at bøndene henter om lag 2/3 av inntektene sine i markedet, og er opptatt av at de må få betalt for den jobben de gjør med å sikre forbrukerne god og trygg norsk mat. Disse medlemmer viser videre til at regjeringen har vært tydelig på at det er ønskelig å få en bedre utjevning i inntekter mellom kjede, industri og bonde, og at kostnader

i produksjonen bør kunne gjenspeiles i inntjening og priser gjennom hele verdikjeden.

Komiteen viser for øvrig til merknader og forslag i Innst. 322 S (2021–2022) om konkurransevilkår og kjedemakten i dagligvarebransjen.

2.6 Merknader knyttet til særlige politikkområder

KLIMA OG NATUR

Komiteen viser til klimaavtalen mellom staten og landbruket og registrerer at det er forhandlet frem grep som skal følge opp denne.

Komiteen viser til at norsk landbruk er avhengig av et stabilt klima og en natur i balanse. Komiteen mener at landbruket vil være en del av løsningen knyttet til både globale utslipps- og ressursutfordringer og i overgangen fra fossile til fornybare ressurser. Satsingen på bl.a. biogass mange steder i landet viser noen av mulighetene. Samtidig gir landbruket viktige arbeidsplasser over hele landet og trygg mat til norske forbrukere.

Komiteen ser det som viktig at norsk jordbruksproduksjon tilpasses et mer uforutsigbart klima, noe som er viktig for å kunne sikre matproduksjon og øke kvaliteten og produksjonen av korn, grovfôr, grønnsaker, frukt og bær som kan produseres på norske arealer.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne meiner at den dårlege tilstanden i Oslofjorden krev særlege tiltak og eit tett samarbeid på tvers mellom offentlege aktørar og næringsliv på Austlandet. Mesteparten av avrenning og utslepp til fjorden kjem frå jordbruket og vass- og avløpssektoren. Landbruket har store moglegheiter til å bidra til mindre avrenning og har eit medansvar for å bidra til gode løysingar for framtida som sikrar ein reinare og levande Oslofjord.

Desse medlemene vil særleg peike på behovet for endringar i gjødselvar forskrifta, å gjeninnføre forbod mot høstpløying og å ha tilstrekkelege insentiv for å sikre kantsoner mot vassdrag.

Medlemene i komiteen frå Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne vil vidare peike på dei store moglegheitene som ligg i offentleg-privat samarbeid mellom landbruket og vass- og avløpssektoren når det gjeld reinsing/opsamling av nitrogen og fosfor og bruk av dette i landbruket.

Desse medlemene vil ut frå dette legge fram følgjande forslag:

«Stortinget ber regjeringa gjennomføre endringar i gjødselvar forskrifta basert på forslag utarbeidd av Landbruksdirektoratet i 2018.»

«Stortinget ber regjeringa gjeninnføre eit forbod mot haustpløying.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet merker seg at partene er enige om å øke de målrettede klima- og miljøordningene betydelig. Videre prioriteres en satsing på vannmiljøtiltak som en oppfølging av tiltaksplanen for Oslofjorden med betydelig styrking av tilskuddsmidler som skal stimulere til avrenningsreducerende tiltak, og en satsing som skal styrke oppslutningen om klimatiltak og kunnskapsgrunnlaget som skal bidra til oppfølging av klimaavtalen mellom staten og jordbruket.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne meiner også det er behov for å styrke insentiva for bruk av husdyrgjødsel i biogassproduksjon. I dag blir berre 1 pst. av husdyrgjødsel nytta til produksjon av biogass. Husdyrgjødsel har låg energitettleik samanlikna med matavfall og fisk, men klimagevinsten av å nytte husdyrgjødsel er stor. Desse medlemene ber difor regjeringa sørge for at Enova i større grad vektlegg klimarekneskapen/CO₂-rekneskapen når dei tildeler investeringsstøtte til nye biogassprosjekt, til dømes ved å stille krav om eit klimarekneskap som eitt av kriteria for å tildele investeringsstøtte. Det vil gjere det mogleg å realisere fleire biogassanlegg der husdyrgjødsel inngår som ein sentral del av råstoffet.

MATPRODUKSJON I HELE LANDET

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at de fleste ordningene i gjeldende jordbruksavtale er innrettet slik at de differensierer på struktur og/eller distrikt. Flertallet vil framheve viktigheten av de forskjellige arbeidsgruppene som partene er enige om at skal settes ned, og disses utredninger. Arbeidet vil legge et viktig grunnlag for det videre arbeidet med å sikre norsk matproduksjon i hele landet. Flertallet støtter dette arbeidet, og ser fram til det legges fram utredninger og rapporter fra arbeidet i de forskjellige gruppene, herunder også Grytten-utvalget.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, vil understreke viktigheten av å – i dialog med faglagene – bruke jordbruksoppkjørene fremover til å legge til rette for en variert bruksstruktur og en geografisk produksjonsfordeling som sikrer produksjonsgrunnlaget i hele landet. Dette flertallet viser til avtalen og mandatet for arbeidsgruppen som skal se på strukturdifferensiering og tak på tilskudd.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne mener at det foreligger vesentlig tverrpolitisk uenighet om at det er behov for strukturendringer i kvotesystemet for melkeproduksjon. Disse medlemmer vil vise til Hurdalsplattformen, hvor regjeringspartiene slår fast at de vil «[s]enke kvotetaka for mjølkeproduksjonen for kumjølkned mot 500 000 liter». Disse medlemmer mener det er beklagelig at denne reduksjonen i kvotetak ikke er tatt med i årets jordbruksavtale.

Videre vil disse medlemmer vise til jordbrukets krav til jordbruksforhandlingene, hvor bondeorganisasjonene krever en begrensning på hvor lenge en melkekvote kan være leid ut. Staten og bondeorganisasjonene har i jordbruksoppgjøret kommet til enighet om en arbeidsgruppe som skal se på strukturendringer i jordbruket. Dette viser en enighet om at strukturendringer er nødvendige, og at dagens ordning med utleie av melkekvoter er uønsket. Disse medlemmer mener at man bør innføre en stopp i nye leieavtaler for melkekvotemens arbeidsgruppa for strukturendringer arbeider.

På bakgrunn av dette fremmer komiteens medlem fra Rødt følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at nye leieavtaler for melkekvoter ikke inngås etter 1. januar 2023.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til den urovekkende utviklingen at antall melkebruk stadig går ned. Særlig i Nord-Norge og på Vestlandet er utviklingen dramatisk, og det er de minste melkebrukene som blir hardest rammet. Særlig har systemet rundt omsettelige melkekvoter bidratt til utviklingen, med det høye nivået på kvotetak som ble innført i 2014 av Høyre–Fremskrittsparti-regjeringen. Disse medlemmer mener at slik systemet med melkekvoter har utviklet seg, undergraver det landbrukspolitikken overordnede mål om matproduksjon i hele landet. Disse medlemmer er svært bekymret for at nye generasjoner melkebønder ikke ser muligheter til å overta og drive videre. Derfor vil disse medlemmer senke taket på melkekvoter til 500 000 liter i avtalen for 2023. Samtidig understreker disse medlemmer at det er viktig å ivareta melkebøndene som har satset stort etter at kvotetaket ble hevet til dagens nivå. Derfor skal ikke det nye senkede taket ha tilbakevirkende kraft. De som har tilpasset seg dagens høye nivå, kan beholde eller selge overskytende kvoter til staten til avtalt pris. Disse medlemmer ønsker også at systemet med kvoteleie skal avvikles.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget før neste års ordinære jordbruksforhandlinger med forslag om å fase ut leiekvoter for kumelk.»

«Stortinget ber regjeringen senke kvotetaket for kumelk til 500 000 liter og geitemelk til 200 000 liter, slik at ingen nye produksjoner overgår dette. Produsenter som i dag har et høyere kvotenivå, kan beholde kvoten eller selge overskytende kvote til staten for avtalt pris.»

DYREVELFERD I VERDENSTOPPEN

Komiteen understreker at god dyrevelferd er viktig. Det er et gode for samfunnet og et konkurransefortrinn for norsk mat. Norsk jordbruk har, og skal fremdeles ha, en dyrevelferd i verdenstoppen. For å sikre dette må det opprettholdes og utvikles et godt og strengt regelverk for dyrevelferd, basert på kunnskap om dyrenes behov. Komiteen registrerer at partene er enige om at arbeidet med dyrevelferd vektlegges i årets jordbruksoppgjør. Komiteen viser til at dette gjøres særlig gjennom å prioritere og legge føringer for investerings- og bedriftsutviklingsordningen (IBU). Komiteen merker seg at det legges til rette for å innføre dyrevelferdstilskudd. Et dyrevelferdstilskudd kan f.eks. utbetales til husdyrprodusenter som deltar i, og tilfredsstill, et dyrevelferdsprogram anerkjent av Mattilsynet. Komiteen ser for øvrig frem til å behandle den varslede stortingsmeldingen om dyrevelferd.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne meiner landbrukspolitikken både gjennom regelverk og økonomiske verkemiddel må legge til rette for skjerpa krav til dyrevelferd i tråd med ny kunnskap om dyr og dyrevelferd, auka forbrukarkrav til dyrevelferd og nye produksjonsmåtar og ny teknologi. Det må lønne seg å satse offensivt på dyrevelferd. Desse medlemene meiner dyrevelferdsprogramma i landbruket kan vere ein viktig «grunnplanke» for å arbeide systematisk med dokumentasjon og sikre eit minimumsnivå for dyrevelferd i ulike husdyrproduksjonar – men at eit nytt statleg dyrevelferdstilskot må rettast inn mot å oppnå forbetringar av dyrevelferden som hevar nivået ut over basis-tiltaka i eksisterande forskrifter og dyrevelferdsprogramma som allereie er etablert/er under etablering. Eit statleg dyrevelferdstilskot må rettast inn mot konkrete dyrevelferdstiltak som går ut over minstekrava, til dømes betre plass og/eller tilgang til uteareal for gris eller investeringar for å legge til rette for samvære mellom ku og kalv.

Desse medlemene vil særleg peike på behovet for eit dyrevelferdsloft for norske grisar. Stortinget har bedt regjeringa om å stille strengare krav til dyrevelferd for svinebønder som skal bygge nytt eller oppgradere

eksisterende driftsbygninger. Grisane treng både bedre plass, mjukare underlag og eit meir variert levemiljø enn minstekrava i dagens regelverk legg opp til. Tilskot til investeringar i nye bygg/ombygging i svinenæringa må rettast inn mot investeringar i tråd med nye, skjerpakrav til dyrevelferd for gris som vil kome i framtida, og ikkje til å «låse fast» bønder i dagens regelverk.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, har merket seg at partene er enige om at det skal utredes et dyrevelferdstilskudd. Flertallet er i utgangspunktet positiv til alle initiativer fra næringen som kan bidra til å forbedre dyrevelferden, men stiller likevel spørsmål ved om det er hensiktsmessig å subsidiere deltakelse i dyrevelferdsprogrammer. Oppslutningen om disse allerede er stor, og velferdsgevinsten for dyrene er forholdsvis liten. Programmene handler primært om å få på plass et rammeverk for å jobbe systematisk med dokumentasjon og små forbedringer av dyrevelferden på minstenivå, som skal lønne seg for bonden.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til avtalens punkt 9.7 om dyrevelferd, hvor partene ber Landbruksdirektoratet, i samarbeid med Mattilsynet, om å utrede innføring av et tilskudd til jordbruksforetak med husdyr som inngår i dyrevelferdsprogram (DVP). Disse medlemmer er glad for at partene tar initiativ til et nytt dyrevelferdstilskudd. Disse medlemmer mener at jordbruksavtalen bør bidra til å ruste norsk matproduksjon for fremtiden, herunder løse dyrevelferdsutfordringer og bidra til styrket dyrevelferd for produksjonsdyr. Disse medlemmer viser til at dyrevelferdsprogrammene er innrettet mot å få husdyrprodusenter til å etterleve minstekravene i regelverket, og ikke mot å stimulere til å styrke dyrevelferden ut over dette. Disse medlemmer mener at formålet med et dyrevelferdstilskudd bør være å stimulere til, premiere eller kompensere for økte utgifter til tiltak som gir en betydelig styrkning av dyrevelferden, og ikke en flat subsidie til bønder som opprettholder minstekravene i dagens regelverk. Disse medlemmer ber derfor om at denne utredningen undersøker hvordan et nytt dyrevelferdstilskudd kan innrettes mot bønder som har en produksjon med høyere dyrevelferdskrav enn forskriftskravene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har merket seg høringsinnspillene fra NOAH og Dyrevernalliansen, som stiller kritiske spørsmål til innretningen av tilskuddsordningen.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå et dyrevelferdstilskudd med kriterier som ligger godt over minimumskravene i holdforskriftene, for at tilskuddsordningen skal bidra til en reell og betydelig forbedring i dyrevelferden i norsk husdyrhold. Aktuelle kriterier i ordningen kan være:

- Tilgang til beite eller uteplattung for svin.
- Tilgang til beite eller vinterhage for fjørfe.
- Tilgang til beite for hannkjønna storfe (ukastrerte okser er unntatt fra beite- og mosjonskravet).
- Større areal per dyr i fjørfe- og svinenæringene.
- Større miljøberikelse for slaktekylling (som ting å vagle på og gjemme seg under).
- Mykt underlag for svin.
- Økt samvær mellom ku og kalv.
- Alternativer til kirurgisk kastrering av hanngris.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre anerkjenner at det trengs forutsigbare investeringsrammer over tid rettet mot små og mellomstore fjøs for å gjennomføre en vellykket omlegging til løsdrift. Investeringsbehovet er betydelig. Ifølge en rapport fra NIBIO fra 2021 er det totale investeringsbehovet beregnet til å være mellom 18 og 22,8 mrd. kroner. For å gi den nødvendige forutsigbarheten som trengs, mener disse medlemmer at det bør utarbeides en langsiktig plan for hvordan omleggingen til løsdrift skal realiseres.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en flerårig investeringsplan øremerket omlegging til løsdrift innen 2034. Planen skal være innrettet mot små og mellomstore fjøs og ses i sammenheng med tetting av inntektsgapet.»

GODE VELFERDSORDNINGER FOR FREMTIDEN

Komiteen viser til at gode velferdsordninger har stor betydning for å bidra til likestilling og rekruttering av nye utøvere til norsk landbruk. Tilskudd til avløsning ved sykdom, fødsel mv. er viktig for jordbruket gjennom å finansiere arbeidshjelp når brukerne pga. sykdom, svangerskap eller andre grunner ikke kan ta del i driften. Komiteen merker seg at velferdsordningene styrkes, blant annet gis det også tilskudd for drivere som må ivareta sykt barn, og økning av det generelle avløsertilskuddet.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpar-

tiet Dei Grøne er einige med faglaga i jordbruket om at gode velferdsordningar betyr svært mykje for at bønder og familiane deira skal kunne ha økonomisk tryggleik ved sjukdom eller personlege kriser, og for høvet til å ta ut ferie og fritid gjennom året. Dersom bondeyrket ikkje lar seg kombinere med det folk ventar av eit tilnærma normalt familieliv, taper jordbruket i konkurransen om rekruttering til næringa.

Desse medlemene vil difor understreke at betre velferdsordningar må vere ein del av den vidare opptrappinga som er varsla for å styrke økonomien og arbeidsvilkåra i landbruket.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre viser for øvrig til merknader til konkrete område i den framforhandla avtalen mellom regjeringa og faglaga i landbruket.

GODE RÅDGIVNINGSTJENESTER FOR LANDBRUKET

Komiteen mener at det, for å bidra til god agronomi og økt kompetanse i jordbruket, er viktig at kunnskap og forskningsresultater er lett tilgjengelig for næringsutøverne. Norsk Landbruksrådgivning (NLR) har en sentral og unik rolle i det norske landbruket ved å gi bønder og gartnere nødvendig og lokalt tilpasset rådgivning og forskningsbasert kunnskap innen hovedproduksjonene grovfôr, korn, frukt og bær, grønnsaker, potet og veksthus og fagområdene HMS, landbruksbygg, økonomi, jordprøvetaking og gjødslingsplan, jord og hydroteknikk, maskinteknikk og presisjonslandbruk, økologisk landbruk, kulturlandskap, klimarådgivning og fornybar energi. Komiteen registrerer at Norsk Landbruksrådgivning (NLR) starter en organisasjonsprosess for å forbedre tjenestene samt for å gi bedre støtte og bistand til de tiltak som er knyttet direkte til gårdsbrukene, som oppfølging av Landbruksdirektoratets gjennomgang av støtten som gis over jordbruksavtalen til NLR, jf. rapport nr. 9/2022. Komiteen støtter en slik prosess og registrerer at partene i påvente av NLR sitt arbeid med å utvikle en mer funksjonell organisasjon er enige om å holde grunnbevilgningen på 98 mill. kroner uendret for 2023.

ØKOLOGISK LANDBRUK

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne syner også til at Noreg heng kraftig etter våre nordiske naboland og Europa elles i økologisk matproduksjon. Økologisk landbruk i Noreg har stabilisert seg på under 5 pst. av arealet, mens det stadig aukar i nabolanda våre (Sverige over 20 pst. areal, Danmark over 10 pst., Finland over 13 pst., EU generelt 8,5 pst. med mål om 25 pst. innan 2030). Både Sverige og Dan-

mark har i tillegg sett eit mål om at det offentlege skal kjøpe inn 40 pst. økologisk innan 2030.

Desse medlemene viser til at etterspurnaden etter økologisk mat blant norske forbrukarar er aukande, og norsk produksjon av økologisk mat er ikkje tilstrekkeleg til å dekke etterspurnaden. Omsetjinga av økologiske daglegvarer har auka med 14 pst. sidan 2019, og 27 pst. av forbrukarane seier at dei vel økologisk mat der det er mogleg. Desse medlemene meiner satsinga på økologisk landbruk må skjerpast betydeleg i Noreg i åra framover.

Desse medlemene meiner også at det må skje ei reell retningsendring i norsk landbruk gjennom auka produksjon av plantebasert mat i heile Noreg: grønnsaker, frukt, bær, nøtter, proteinvekster og oljevekster direkte til menneskemat. Ifølgje Klimakur 2030 ønskjer 14 pst. av norske bønder å gå over frå animalsk til plantebasert produksjon. Dei må få nødvendige økonomiske og faglege stimuli for å gjere dette. Norsk grøntproduksjon står allereie i dag for ein femtedel av verdiskapinga i jordbruket, men mottar berre 23 pst. av budsjettmidlane gjennom jordbruksavtalen.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre syner til at jordbrukets forhandlingsutval krev innføring av talfesta mål for auka økologisk produksjon, vidareforedling og sal i Noreg. For å bidra til auka forbruk og mer stabil etterspurnad meiner jordbrukets forhandlingsutval også at det må setjast krav til det offentlege sine innkjøp av norske økologiske produkt. Desse medlemene støttar jordbrukets forhandlingsutval i dette.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne fremjar følgjande forslag:

«Stortinget ber regjeringa kome attende til Stortinget i løpet av 2022 med framlegg til innføring av forpliktande og konkrete mål om auka økologisk matproduksjon i Noreg ved å setje talfesta mål om produksjon og offentlig innkjøp av økologisk mat innan 2030 minst på nivå med EU og dei nordiske nabolanda våre.»

«Stortinget ber regjeringa gi eit oppdrag til Landbruksdirektoratet om snarast råd å utarbeide ein fullverdig statistikk for omsetjinga av økologiske varer.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har merket seg at Hurdalsplattformen slår fast at regjeringen vil «stimulere til auka produksjon og omsetnad av lokalmat og -drikke og økologisk mat». Disse medlemmer kan ikke se at årets jordbruksavtale i tilstrekkelig grad følger opp dette. Etterspørselen et-

ter økologisk mat vokser, mens produksjonen i Norge ikke har økt.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å arbeide for at økologisk landbruk styrkes som spydspiss for et mer bærekraftig kretsløpslandbruk, blant annet gjennom å fastsette et mål om at minst 20 pst. av norsk matproduksjon skal være økologisk innen 2030.»

GRØNTPRODUKSJON

Medlemene i komiteen frå Høgre, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne meiner at auka tilskot til plantebasert matproduksjon må byggast inn i komande års landbruksavtaler, og det bør utformast ei eiga støtteordning med økonomisk og fagleg bistand til bønder som ønsker å gå over frå animalsk til plantebasert matproduksjon.

Desse medlemene ser det som uheldig at dei framforhandla satsane for arealtilskot til grøntsektoren i avtalen er betydeleg lågare enn både dei foreslåtte satsane i kravet frå faglaga i jordbruket og satsane i staten sitt opprinnelege tilbod (64,4 mill. kroner lågare enn kravet frå jordbruket og 38,7 mill. kroner lågare enn tilbodet frå staten). Det må skje ein vesentleg auke av satsane i arealtilskotet for grøntproduksjon i åra framover som del av den nødvendige omlegginga av norsk landbrukspolitik.

Desse medlemene meiner også at IBU-midlane til grøntsektoren må aukast betydeleg. Desse midlane må også kunne nyttast til å tilrettelegge for rask innføring av ny teknologi i grøntnæringa, til dømes mobile plukkerobotar.

Komiteens medlemmer fra Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til sine innledende merknader og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksoppgjør gjøre det mer lønnsomt for norske bønder å produsere korn, olje- og belgvekster samt frukt og grønt, ved å prioritere økt støtte og risikoavlastingstiltak til disse produksjonene.»

AMMEGEIT OG AMMEKU

Komiteen registrerer at partene ber Landbruksdirektoratet til jordbruksoppgjøret 2023 legge fram forslag til hvordan en endring kan gjennomføres, inkludert forslag til definisjoner og provenyvvurderinger av å endre grunnlaget for tilskudd til husdyr for geit.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne merkar seg at ammegeit kjem dårlegare ut enn sau i tilskotsordningane i jordbruksavtalen. Ammegeitdrift er så å seie identisk med sauedrift, og sjølv om produksjonen er liten i omfang, er geita ein svært viktig «landskapspleiar» i deler av landet i tillegg til at geita nyttar utmarksressursar som elles ikkje blir nytta til matproduksjon. Desse medlemene ber om at det blir lagt til rette for at ammegeit blir likebehandla med sau i tilskotsordningane, om mogleg allereie i 2022.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre vil også peike på at ammeku er den produksjonen av kjøtt som har høgast norsk andel av forrasjonen, med opp mot 100 pst. grovfôr frå gras og beite. Ammeku med kalv på beite er også ei produksjonsform for kjøtt med svært god dyrevelferd, ved at kua går saman med kalven på beite i opp til seks månader. Produksjonen bidreg også til å halde oppe eit aktivt landbruk og å halde kulturlandskap i hevd også på stader i landet der mjølkeproduksjonen har blitt redusert. Desse medlemene meiner det i neste landbruksoppgjør må innførast eit tilskot for ku med kalv på beite, målretta mot ammekuproduksjonen, og at driftstilskot for ammeku må prioriterast med vekt på små og mellomstore bruk. Desse medlemene syner vidare til innspela frå TYR om å sikre økonomien for ammekuproduksjon over heile landet, og ber om at desse blir tatt omsyn til i vidare arbeid med omstilling av norsk landbruk.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, understreker at lov om jord (jordlova)

«har til føremål å leggja tilhøva slik til rette at jordviddene i landet med skog og fjell og alt som høyrer til (arealressursane), kan verte brukt på den måten som er mest gagnleg for samfunnet og dei som har yrket sitt i landbruket.»

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, er bekymret for utbredelsen av leiejord i Norge. Mye dyrka mark i Norge er leiejord med til dels korte og usikre leieforhold. Dette flertallet viser til at i 2018 leide 67 prosent av bøndene i Norge areal av andre gårdsbruk for å drive jordbruk, ifølge Ruralis. Av det totale jordbruksarealet i Norge var 46 prosent leiejord. Dette flertallet mener at eiejord i stor grad blir forvaltet bedre enn leiejord, og mange bønder som driver leiejord, må gjøre store investeringer i bygninger og maskiner uten å eie jordarealet de er avhengig av.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet minner om at en forutsetning i loven for at driveplikten er oppfylt ved bortleie, er at leieavtalene er skriftlige og på minst 10 år om gangen, uten mulighet for eieren til å si opp avtalen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser videre til at det er flere problemer med dagens jordleiemarked. I noen områder er det stor etterspørsel etter jord som presser prisene opp og skaper etablerings- og rekrutteringshindringer. Mange blir også presset lenger vekk, noe som gir lange kjøreavstander til arealene, noe som er både tid- og kostnadsdrivende og i tillegg fører til økte utslipp. I områder med liten etterspørsel er utfordringen derimot at jorda ikke holdes i hevd.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i tett samarbeid med jordbruket utrede hvordan man kan begrense utbredelsen av bruken av leiejord i jordbruket.»

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksoppgjør om å fjerne bunnfradraget for rett til tilskudd over jordbruksavtalen.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksoppgjør om å styrke jordfruktbarheten, karbonbindingen og det biologiske mangfoldet i jordbruket gjennom å:

- støtte regenerativ beitepraksis, herunder bruk av virtuelle gjerder.
- støtte regenerative dyrkingsmetoder i planteproduksjon.
- støtte kartlegging og premiering av biologisk mangfold under bakken.
- støtte skjøtsel og produksjonsmetoder som styrker det biologiske mangfoldet, herunder slåttemarker og tiltak som tilrettelegger for pollinerende insekter og fugler.
- stille minimumskrav til biomangfoldareal og vekstskifte for tildeling av tilskudd.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen, senest i forbindelse med neste jordbruksoppgjør, utrede en ordning med krav om vekstskifte i jordbruket, med formål om å redusere

sykdommer og å bygge opp en god og fruktbar jord som gir gode avlinger.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en flerårig investeringsplan øremerket omlegging til løsdrift innen 2034. Planen skal være innrettet mot små og mellomstore fjøs, og ses i sammenheng med tetting av inntektsgapet.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringa kome attende til Stortinget i løpet av 2022 med framlegg til innføring av forpliktande og konkrete mål om auka økologisk matproduksjon i Noreg ved å setje talfesta mål om produksjon og offentlig innkjøp av økologisk mat innan 2030 minst på nivå med EU og våre nordiske naboland.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringa gi eit oppdrag til Landbruksdirektoratet om snarast råd å utarbeide fullverdig statistikk for omsetjinga av økologiske varer.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen i tett samarbeid med jordbruket utrede hvordan man kan begrense utbredelsen av bruken av leiejord i jordbruket.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen om at midlene på midlertidig prisnedskrivning på importert fôrråvare på 295,8 mill. kroner og økningen i kvalitetstilskuddet på storfekjøtt på 147,6 mill. kroner, til sammen 443,4 mill. kroner, omdisponeres til følgende:

- Utmarkstilskudd storfe og hest økes med 18 mill. kroner
- Utmarkstilskudd sau, lam og geit økes med 20 mill. kroner
- Husdyrtilskudd sau og ammegeit økes med 70 mill. kroner
- Husdyrtilskudd ammeku økes med 50 mill. kroner
- Beitetilskuddet økes med 50 mill. kroner
- Melkepris på ku og geit økes tilsvarende 100 mill. kroner
- Planlagt gjennomsnittlig engrospris svin økes tilsvarende 135,4 mill. kroner.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget før neste års ordinære jordbruksforhandlinger med en tidfestet opptrappingsplan for hvordan Norge skal nå 50 pst. selvforsyning, korrigert for import av fôr.

Planen skal også omfatte hvordan selvforsyningen i hver enkelt region skal styrkes.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksoppgjør fastsette et mål om å tette inntektsgapet mellom jordbruket og sammenlignbare grupper i løpet av fire år.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksoppgjør om å gå gjennom og forbedre ordningen med tilskudds-soner, slik at det stimuleres til å produsere matplanter der det er gode nok produksjonsforhold for det.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksoppgjør om å stimulere til et mer ekstensivt dyrehold med mindre bruk av kraftfôr og mer bruk av grovfôr og utmarksbeite gjennom å:

- starte en gradvis økning i målprisen på korn uten økning i prisedskrivning for kraftfôr
- prioritere økt støtte til utmarksbeite og innmarksbeite som ikke kan høstes maskinelt
- øke støtten til seterinvesteringer gjennom Innovasjon Norge.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksoppgjør om å starte en prosess for avvikling av melkekvotebør- sen og gjeninnføre statlig tildeling av melkekvoter, som skal baseres på lokalt ressursgrunnlag.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stor- tinget før neste års ordinære jordbruksforhandlinger med forslag om å fase ut leiekvoter for kumelk.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen senke kvotetaket for ku- melk til 500 000 liter og geitemelk til 200 000 liter, slik at ingen nye produksjoner overgår dette. Produsenter som i dag har et høyere kvotenivå, kan beholde kvoten eller selge overskytende kvote til staten for avtalt pris.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Mil- jøpartiet De Grønne:

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen foreslå et dyrevelferds- tilskudd med kriterier som ligger godt over minimums- kravene i holdforskriftene, for at tilskuddsordningen skal bidra til en reell og betydelig forbedring i dyrevel- ferden i norsk husdyrhold. Aktuelle kriterier i ordning- en kan være:

- Tilgang til beite eller uteplatting for svin.
- Tilgang til beite eller vinterhage for fjørfe.

- Tilgang til beite for hannkjønna storfe (ukastrerte okser er unndratt fra beite- og mosjonskravet).
- Større areal per dyr i fjørfe- og svinenæringene.
- Større miljøberikelse for slaktekylling (som ting å vagle på og gjemme seg under).
- Mykt underlag for svin.
- Økt samvær mellom ku og kalv.
- Alternativer til kirurgisk kastrering av hanngris.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen om å arbeide for at økolo- gisk landbruk styrkes som spydspiss for et mer bære- kraftig kretsløpslandbruk, blant annet gjennom å fast- sette et mål om at minst 20 pst. av norsk matproduksjon skal være økologisk innen 2030.

Forslag fra Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksoppgjør om å gjøre det mer lønnsomt for norske bønder å pro- dusere korn, olje- og belgvekster samt frukt og grønt, ved å prioritere økt støtte og risikoaवलastingstiltak til disse produksjonene.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen utrede et nytt system for jordbruksoppgjør som i større grad tilpasser jordbruket til markedet og reduserer den politiske styringen av næringen.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen om at målprisene i jord- bruksavtalen ikke økes fra 1. juli 2022.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen omdisponere 1,2 mrd. kroner fra post 50 LUF-midlene og fra post 74.17 Areal og kulturlandskapstilskudd til tilskuddsordninger som stimulerer til økt matproduksjon gjennom rasjonell drift.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen utsette krav om løsdrift for storfe ytterligere ett år.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen innrette tilskudd slik at det i størst mulig grad legges til rette for en inntektsutvik- ling for dem som har størstedelen av sin inntekt fra jord- bruket i tråd med føringene fra Meld. St. 11 (2016–2017).

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen øke kvotetaket i melke- produksjonen til 1,2 mill. liter per bruk.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til internasjonalt samarbeid for å forhindre fremtidige matvarekriser som følge av kriser eller krig.

Forslag 26

Stortinget ber regjeringen redusere tilskudd som ikke går til matproduksjon, i fremtidige jordbruksoppgjør.

Forslag fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne:**Forslag 27**

Stortinget ber regjeringen legge fram og gjennomføre en opptrappingsplan for matproduksjon på norske ressurser og sette et mål for selvforsyningsgrad for norske jordbruksvarer, korrigert for import av forråvarer, på 60 pst.

Forslag fra Venstre og Miljøpartiet De Grønne:**Forslag 28**

Stortinget ber regjeringa starte arbeidet med ei ny, heilskapleg stortingsmelding om landbruk- og matsystem der helsepolitikk, klima- og naturpolitikk og landbruks- og matpolitikk blir sett i samanheng, og dei beste fagmiljøa på desse områda blir kobla saman. Det overordna målet må vere å peike ut ein langsiktig strategi for omlegging av norsk landbruk til meir langsiktig berekraft, raskare kutt i utselepp av klimagassar, betre folkehelse, strengare krav til dyrevelferd og betre økonomi / betre arbeidskvardag for bøndene. Arbeidet må sjåast i samanheng med EU sin nye mat- og landbruksstrategi «Farm to fork».

Forslag 29

Stortinget ber regjeringa gjennomføra endringar i gjødselvereforskrifta basert på forslag utarbeidd av Landbruksdirektoratet i 2018.

Forslag 30

Stortinget ber regjeringa gjeninnføre eit forbod mot haustpløying.

Forslag fra Rødt:**Forslag 31**

Stortinget ber regjeringen styrke tollvernet og fremme forslag om å endre fra kronetoll til prosenttoll på alle meieriprodukter og kjøtt fra storfe, sau, lam, kylling og svin.

Forslag 32

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at nye leieavtaler for melkekvoter ikke inngås etter 1. januar 2023.

Forslag fra Miljøpartiet De Grønne:**Forslag 33**

Stortinget ber regjeringen om å senke kvotetaket for kumelk til 450 000 liter og geitemelk til 200 000 liter, slik at ingen nye produksjoner overgår dette. Takene senkes gradvis over en femårsperiode fra og med jordbruksoppjøret for 2023.

Forslag 34

Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksoppgjør om å styrke mindre husdyrprodusenter gjennom en aktiv tilskuddstrapp og med følgende tilskuddstak: 70 melkekyr, 70 ammekyr, 200 andre storfe, 200 melkegeiter, 300 sau. Ordningen innføres gradvis over fem år.

Forslag 35

Stortinget ber regjeringen i neste jordbruksoppgjør om å senke takene for arealtilskudd til 800 daa for korn, 800 daa for gras, 500 daa for potet, 500 daa for grønnsaker, 100 daa for frukt og 100 daa for bær. Takene senkes gradvis til disse nivåene over en femårsperiode.

4. Komiteens tilråding

Komiteen viser til at det ikke er flertall for tilrådingen. Forslag fra komiteens største fraksjon, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, fremmes derfor som tilråding fra komiteen.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

I statsbudsjettet for 2022 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post Formål	Kroner
		Utgifter
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , reduseres med	2 388 000

Kap.	Post Formål	Kroner
	fra kr 19 000 000 til kr 16 612 000	
50	Tilskudd til Landbrukets utviklingsfond, økes med	57 270 000
	fra kr 1 578 553 000 til kr 1 635 823 000	
70	Markedstiltak, kan overføres, reduseres med	23 821 000
	fra kr 278 440 000 til kr 254 619 000	
71	Tilskudd ved avlingssvikt, overslagsbevilgning, økes med	9 000 000
	fra kr 83 000 000 til kr 92 000 000	
73	Pristilskudd, overslagsbevilgning, økes med	542 900 000
	fra kr 4 033 200 000 til kr 4 576 100 000	
74	Direkte tilskudd, kan overføres, reduseres med	356 758 000
	fra kr 12 436 700 000 til kr 12 079 942 000	
77	Utviklingstiltak, kan overføres, reduseres med	11 707 000
	fra kr 288 321 000 til kr 276 614 000	
78	Velferdsordninger, kan overføres, reduseres med	14 496 000
	fra kr 1 534 845 000 til kr 1 520 349 000	

II

Landbruks- og matdepartementet gis fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til det framlagte forslag til jordbruksoppgjør, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2023.

Oslo, i næringskomiteen, den 8. juni 2022

Willfred Nordlund

leder og ordfører